VODIČ ZA IMENOVANJE ULICA PO ŽENAMA

100 ŽENA 100 ULICA PO ŽENAMA

Naslov: **Vodič za imenovanje ulica po ženama**

Autorice: Jasmina Čaušević, Lejla Gačanica, Ljilja Lukić

Istraživačice: Aleksandra Drinić, Alma Erak, Amela Burić-Ovnović, Arnela Buzaljko, Besima Botonjić, Danka Zelić, Dragana Petrić, Edina Sejmenović, Enisa Raković, Erna Duratović, Lana Jajčević, Ljilja Lukić, Merima Skokić, Mira Vilušić, Radmila Žigić, Sabina Lipovac, Seida Karabašić, Stanojka Tešić, Sunita Dautbegović – Bošnjaković, Svjetlana Peranović, Vedrana Frašto, Vildana Džekman

Urednica: Dragana Dardić

Lektura: Mirjana Tanasić

Recezentkinja: Radmila Žigić

Dizajn i prelom: Sanja Vrzić

Izdavači: Fondacija „Lara" Bijeljina
Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD)

Za izdavača: Radmila Žigić
Ljiljana Siničković

Tiraž: 200

Štampa: Blicdruck d.o.o. Sarajevo

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijelog vodiča ili njegovih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: fondacija.lara@gmail.com. Ova publikacija je rezultat saradnje ženske mirovne inicijative *Mir sa ženskim licem* i Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD), a u okviru kampanje *100 žena – 100 ulica po ženama*. Publikacija predstavlja dio Strateškog plana inicijative *Mir sa ženskim licem* kojoj je cilj da se kroz kulturu sjećanja u BiH vrednuje i čuva sjećanje na postignuća, iskustva i doprinos žena kroz istoriju i danas. Inicijativu *Mir sa ženskim licem* finansijski podržava Fondacija Kvinna till Kvinna, a program forumZFD-a za Zapadni Balkan finansira Federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Savezne Republike Njemačke (BMZ). Stavovi i mišljenja izneseni u ovoj publikaciji su autorski i ne predstavljaju nužno i izričite stavove donatora.

Jasmina Čaušević, Lejla Gačanica, Ljilja Lukić

VODIČ ZA IMENOVANJE ULICA PO ŽENAMA

2022.
Bijeljina - Sarajevo

SADRŽAJ

1. PREDGOVOR 5

2. RODNI REŽIMI KULTURE SJEĆANJA U NAZIVIMA ULICA U BOSNI I HERCEGOVINI 7

3. STATISTIČKI POKAZATELJI O ZASTUPLJENOSTI ŽENA U IMENOVANJU ULICA U 12 GRADOVA/OPŠTINA U BOSNI I HERCEGOVINI 17

4. ANALIZA PRAVNOG OKVIRA ZA IZMJENU NAZIVA ULICA U BOSNI I HERCEGOVINI 33

5. ANEKS – LOKALNE INICIJATIVE ZA IMENOVANJE ULICA PO ŽENAMA 51

6. LITERATURA 69

1. PREDGOVOR

Vodič koji je pred vama dio je aktivističkog odgovora ženske mirovne inicijative *Mir sa ženskim licem* i Foruma civilna mirovna služba (forumZFD) na zanemarivanje i isključivanje žena i ženskog iskustva iz kulture sjećanja i javnih prostora u Bosni i Hercegovini.

Prethodilo mu je istraživanje naziva ulica u 12 lokalnih zajednica u BiH, kao i prikupljanje podataka o ženama koje zaslužuju da budu tu, a nisu.

Vodič je nastao u želji da se promijeni dominantno muška slika bosanskohercegovačkih ulica i da se ženski doprinos upiše u javni prostor, ali i u želji da se građanima i građankama, organizacijama civilnog društva, aktivističkim grupama, ali i predstavnicima/a instituciija (organima javne uprave) olakša i ukaže na put i načine na koji mogu mijenjati nazive ulica u svojim zajednicama.

Prvi dio Vodiča analizira koju funkciju obavljaju nazivi ulica kao ideološki aparati iz kojih iščitavamo kome i čemu neka zajednica daje na značaju i na koga ili šta njeguje sjećanje. Analiza dalje ispituje koji su to poželjni i najčešće zastupljeni identiteti žene u obilježavanju ulica, odnosno koja ženska iskustva i postignuća su u današnjem bh. društvu prihvatljiva u javnom prostoru, a koja su se brisala u posljednjih 25 godina. Autorica nas vodi kroz 12 lokalnih zajednica i upoznaje sa raznolikim ženskim identitetima koji se pojavljuju u nazivima ulica i trgova – od kraljica, majki i sestara, do narodnih heroina, pjesnikinja i inženjerki rudarstva.

Kroz analizu ćemo saznati i u kojim dijelovima grada se nalaze ulice nazvane po ženama – u centru ili periferiji, ali i to zašto je neimenovanje ulica po ženama vid rodno zasnovnog nasilja i zašto je važno da društva uključuju u svoj javni prostor ženska iskustva i postignuća.

Drugi dio Vodiča daje tabelarni i grafički prikaz ulica nazvanih po ženama i pojmovima povezanim sa ženskim aktivizmom i iskustvom, onih nazvanih po muškarcima ili pojmovima povezanim sa dominantnim muškim rodnim ulogama i iskustvom, te ulica koje imaju rodno neutralne nazive - geografske pojmove ili istorijske događaje i datume (npr. Cetinjska ili Prvomajska ulica).

Analizirano je ukupno 4076 ulica. Poražavajući je podatak da manje od 3% ovih ulica u svom nazivu ima neko žensko ime ili iskustvo.

Ne možemo a da ne zapitamo da li je moguće da na prostoru Bosne i Hercegovine nisu radile i stvarale žene? Gdje su Mira, Razija, Aida, Vilma, Ljubica, Gizela, Hatidža, Farah, Jelica, Rašida, Zejneba, Vera, Ljubica i mnoge druge, osim u leksikonu *„100 žena – 100 ulica po ženama"*, koji je preteča ovog Vodiča i koji služi kao podloga za istoimenu kampanju koja za cilj ima povećati broj ulica čija imena će čuvati sjećanja na postignuća, iskustva i doprinos žena kroz istoriju i danas.

A kako i kome uputiti inicijativu za promjenu naziva ulice, objašnjeno je u trećem dijelu ovog Vodiča. Osim pregleda zakonskog okvira, u ovom dijelu možete saznati ko može da predloži promjenu naziva ulice, kome se takav prijedlog upućuje i šta prijedlog treba da sadrži.

Na kraju, Vodič nudi i tri primjera konkretnih inicijativa za promjenu naziva ulica u Banjaluci i trga u Sarajevu.

Kao dio strateškog plana inicijative "Mir sa ženskim licem" koju čini 14 organizacija civilnog

društva[1], koje kroz inicijativu doprinose kulturi sjećanja, važnosti čuvanja i promocije ženskih iskustava i postignuća, Vodič ima višestruku namjenu / upotrebnu vrijednost:

- opovrgava argumente da se aktivnosti žena iz prošlosti ne mogu dokumentovati zbog nedostatka istorijskih izvora. Iako su većinu istorijskih izvora proizveli muškarci, postoji obilje drugih izvora (pisma, dnevnici, autobiografski podaci, novinski isječci, usmena svjedočanstva, arhiv AFŽ, itd.) koji pružaju dovoljno informacija o životima i aktivnostiima žena iz naše prošlosti, što je i demonstirano kroz nekoliko značajnih publikacija koje su objavljene u BiH u posljednjih desetak godina, uključujući tu i leksikon "100 žena – 100 ulica po ženama" i ovaj Vodič;

- dekonstruiše androcentrične simboličke i kulturne norme koje dominiraju javnim prostorom i jača svijest o ravnopravnosti polova;

- podstiče na stvaranje jedne drugačije kulture sjećanja u kojoj žene zauzimaju mjesto koje im i pripada;

- podsjeća da ženska prava na obrazovanje, učešće u političkom životu, pravo da se bave određenim zanimanjima, itd. nisu dobijena (nisu pala s neba i nisu poklonjena), već da su se za njih izborile prethodne generacije žena i da ne smiije biti opravdanja za ignorisanje ili prenebregavanje ovih činjenica iz kojih proizilazi i naše današnje iskustvo bivanja ženom;

- motiviše na konkretne akcije u lokalnim zajednicama – od istraživanja zanemarenih lokalnih istorija, ličnosti i događaja, do podnošenja inicijativa za (pre)imenovanje i povećanje broja ulica (i trgova, parkova, mostova) nazvanih po ženama.

Nadamo se da će i Vas inspirisati ovaj Vodič i potaknuti na akciju koja će vašu četvrt, selo ili grad obogatiti novom ulicom koju će krasiti ime neke od brojnih žena koje su nas zadužile svojom borbom i/ili stvaralaštvom. U rukama sada imate alat koji vas, zajedno sa leksikonom *„100 žena – 100 ulica po ženama"*, može voditi na ovom uzbudljivom putu obilježavanja i orodnjavanja javnih prostora. Pokrenite se, istražite, dokumentujte, inicirajte, mijenjajte – stvarajmo zajedno okruženje koje na transformativan način odgovara na selektivnost u kulturi sjećanja i društvenu i rodnu nejednakost.

1 Inicijativu "Mir sa ženskim licem" čine: Fondacija „Lara" Bijeljina, „HO Horizonti" iz Tuzle, UG „Budućnost" iz Modriče, Fondacija „Udružene žene" iz Banjaluke, Helsinški parlament građana Banja Luka, „Glas žene" Bihać, Udruženje žena „Grahovo" iz Bosanskog Grahova, „Žena BiH" iz Mostara, UŽ „Most" iz Višegrada, „Forum žena" Bratunac, Fondacija CURE iz Sarajeva, Centar ženskih prava Zenica, Udruženje Prijedorčanki „Izvor" Prijedor, te Forum Civilna mirovna služba (forumZFD). Inicijativu čini i više od dvije stotine žena, aktivistica drugih organizacija, političarki, novinarki, članica akademske zajednice, prosvjetnih radnica, itd. Sve one su prepoznale važnost zajedničkog nastupa ženskih organizacija iz BiH u promociji mira i zagovaranju za donošenje i provođenje mirovnih politika na svim nivoima vlasti u BiH.

2. RODNI REŽIMI KULTURE SJEĆANJA U NAZIVIMA ULICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Jasmina Čaušević

UVOD

U Rječniku rodne terminologije, koji je uradio Europski institut za rodnu ravnopravnost, postoji pojam *ravnopravnosti ishoda* i odnosi se na postizanje ravnopravnosti u najširem smislu, odnosno na ravnopravnost koja uzima u obzir rezultate u smislu ravnopravne raspodjele. Upravo je o tome, na posredan način, riječ u ovom tekstu – nema suštinske ravnopravnosti bez ravnopravne raspodjele. Ravnopravnost ishoda zasniva se na činjenici da jednake mogućnosti i jednak tretman možda nisu dovoljni da se isprave historijska ugnjetavanja i nepovoljniji položaj žena. Isto tako, ravnopravnost ishoda zahtijeva stvaranje takvog društvenog okruženja u kojem je te rezultate lakše ostvariti, što se postiže djelovanjem na ideologiju i kulturološke konstrukte koji stvaraju hijerarhiju unutar rodnih odnosa. Pokazalo se da je primjena afirmativnih mjera neophodna kako bi se jamčila ravnopravnost rezultata.[2] U kontekstu naše teme, bilo bi poželjno, dakle, propisati kvotu da polovina ulica u gradovima širom BiH mora da nosi nazive po ženama, ženskim iskustvima ili dostignućima. Nešto kasnije u radu vidjećemo ko je prva adresa za ovakvu inicijativu.

Iako se na prvi pogled ne čini tako, činjenica da postotak ulica u gradovima širom BiH koje su dobile nazive po ženama ne premašuje jednocifrene brojeve, jeste vid rodno zasnovanog nasilja nad ženama, jer se zasniva na hijerarhijskim i nejednakim strukturnim odnosima moći utemeljenim u rodnim normama vezanim za kulturu. Takođe, ova činjenica jasno ukazuje na mušku dominaciju u simboličkom i kulturnom poretku. Definicija rodno zasnovanog nasilja[3] naglašava i činjenicu da se nasilje nad ženama zasniva na spolu i ima za cilj da vidljivim učini historijski disbalans moći između žena i muškaraca.

U ovoj analizi smo, dakle, u polju rodne nejednakosti, koja se odnosi na pravnu, socijalnu i kulturnu situaciju u kojoj spol, odnosno rod, određuje različita prava i dostojanstvo žena i muškaraca, što se ogleda u njihovom nejednakom pristupu ili uživanju prava, kao i pretpostavci stereotipnih socijalnih i kulturnih uloga. Ovo dalje utiče na status žena i muškaraca u svim oblastima života u društvu, bilo javnom ili privatnom, što praktično dovodi do toga da su žene u svim društvenim odnosima u inferiornom položaju u odnosu na muškarce.

Naličje priče o rodnoj nejednakosti čini koncept *hegemonijskog maskuliniteta* koji se može posmatrati kao kulturna norma koja neprekidno povezuje muškarce sa moći i ekonomskim dostignućima.[4] Ovaj hegemonijski obrazac muškosti šteti jednakosti i generalno podstiče neravnopravnost u društvu. Ipak, vidljivost nekih ženskih identiteta ovaj hegemonijski obrazac donekle dopušta. Ova analiza će pokazati kakvi su to poželjni javni ženski identiteti i ima li uopšte osmišljene ideološke namjere i plana kada je davanje ulicama imena po ženama, ili je možda na djelu sporadično, slučajno i stihijsko imenovanje ulica po ženama.

2 Rječnik rodne terminologije, Evropski institut za rodnu ravnopravnost, EIGE Glossary and Thesaurus

3 Isto, EIGE Glossary and Thesaurus

4 Isto, EIGE Glossary and Thesaurus

ŠTA NAM JE CILJ

Cilj teksta je dekonstruisati postojeće i ponuditi nove mogućnosti čitanja naziva ulica, te ponuditi razmišljanje o potencijalnom novom nazivanju prostora ulica. I ovaj rad se kreće između brojnih binarnih opozicija, koje se, tamo gdje je moguće, pokušavaju izazivati i dekonstruisati.

Napominjemo da smo ovdje na terenu onog prostora gdje se ne može insistirati na jednoj istini, jer jedne istine i nema, postoje samo različiti diskursi i naš je feministički. U tom smislu nema vrednovanja osoba po kojima ulice već nose imena u našim gradovima, samo konstatovanja naše strane priče. Sa druge strane, žene koje se u ovom radu predlažu za nazive ulica su pažljivo birane. Naime, članice Inicijative *Mir sa ženskim licem* su tokom 2020. godine sprovele istraživanje u svojim lokalnim zajednicama, kako bi pronašle zaslužne žene i informacije o njima na osnovu kojih bi mogle da nominuju i dokumentuju prijedloge žena za kampanju koja se tiče pre/imenovanje naziva ulica u BiH. Obzirom da članice Inicijative dijele feminističke vrijednosti, tragalo se za ženama koje su bile društveno angažovane u vrijeme kada je javni prostor bio zatvoren za žene ili su bile angažovane u borbi za bolji položaj žena suprostavljajući se svim institucionalnim i društvenim preprekama na koje su nailazile. Još neki od kriterija odabira žena po kojima bi se ulice nazvale su: da su žene vezane za određenu lokalnu zajednicu, da su u njoj rođene i/ili provele određeni životni period u kojem je njihov rad bio zapamćen i zabilježen; da postoje najmanje dva različita pisana i provjerljiva izvora o njihovom radu i postignućima; da nisu više među živima; da su se istakle djelovanjem u javnom prostoru i različitim oblastima – postigle zapažene rezultate u svojim profesijama, bavile se profesijama koje su bile nedostupne ženama, bile antifašistkinje, mirovnjakinje, humanitarke ili aktivne u borbi za emancipaciju žena i nositeljice promjena u društvu generalno. Napominjemo da stalno pozivanje, u ovom radu, na kategoriju 'žene' treba shvatiti i doslovno, ali i kao pozivanje na emancipatorni politički agens društva.

ULICE KAO IDEOLOŠKI APARATI

> *Ilija Čvorović: (...) moš misliti: strini, sa kojom je ost'o u dobrim odnosima, nije pis'o samo zato jer stanuju na Lenjinovom bulevaru.*
> *Danica Čvorović: Kak'e to veze ima?*
> *Ilija Čvorović: Neće da napiše Lenjinovo ime na adresi. Dotle to ide! Stric veli: Da stanujemo na Ruzveltovom il' Čerčilovom bulevaru, pis'o bi svaki dan dva puta.*

Imenovanje ulica je uvijek povezano sa dominantnom ideologijom, koja ima moć da normira. Teško je nakon ovog citata iz drame „Balkanski špijun", ne pozvati se na kratko na riječi Althussera, koji kaže da ideološkim državnim aparatima[5] nazivamo određen broj činjenica koje se prikazuju u obliku raznolikih i specijaliziranih institucija. Ideološkim državnim aparatima možemo smatrati: sistem različitih crkava, sistem različitih javnih i privatnih škola, politički sistem, zajedno s različitim partijama, pravosudni, sindikalni, informacijski (štampa, radio, televizija, itd.), te književnost, likovnu umjetnost, sport itd. Nema nikakve sumnje da se i nazivi ulica ovde svrstavaju. Nijedna klasa ne može držati vlast nad državom a da istovremeno nema prevlast nad i u ideološkim aparatima. Althusser postavlja pitanje – koju funkciju obavljaju ovi ideološki aparati kad oni djeluju putem ideologije, a ne putem represije? Odgovor na ovo pitanje koje je još i prije bilo postavljeno, dao je Antonio Gramsci[6] objasnivši da materijalna organizacija ideoloških struktura dominantne klase ima za cilj da podrži, odbrani i razvije teorijski i ideološki front svog djelovanja. To radi kroz svoje instrumente oglašavanja (mediji, npr), ali i kroz one koji su manje transparentni, ali podjednako snažni, poput uticaja koji se vrše kroz arhitekturu i same nazive ulica. Ideologija, dakle, funcioniše kroz sve materijalne oblike emanacije svih sfera postojanja, a u kontekstu ovog rada, patrijarhalna ideologija se utvrđuje nazivima ulica po kojima hodamo.

---

5 Ideologija i ideološki aparati države (Louis Althusser, 1971.)

6 U svom radu iz 1930. godine „Culture Themes: Ideological Material"

Kultura nasilja se odnosi na elemente društvenog života oličene kroz religiju, ideologiju, jezik, kulturu, zakon i nauku, koji se koriste da se opravda ili legitimizuje direktno ili strukturalno nasilje, kako bi direktno ili strukturalno nasilje izgledalo ispravno, ili bar ne pogrešno.[7]

ULICE ŽENAMA

Mnogo pitanja i dilema za nešto samorazumljivo. Ulice gradova u BiH treba da nose imena istaknutih žena, koje su svojim uticajem, trudom i radom doprinijele razvoju svoje sredine i struke, vidljivosti ženskog rada, društveno angažovanim, aktivističkim, umjetničkim, naučnim ili teorijskim dostignućima kao i političkim ili nekim drugim vidom javnog djelovanja imale ulogu u pozitivnom oblikovanju društvenih prilika u bh. društvu. Kako naša društvena stvarnost nije ovako logična, ovaj tekst, još jedan u kontinuiranom bavljenju ženskom historijom kao vidom borbe protiv zanemarivanje žena koje su imale važnu ulogu u daljoj ili bližoj bh. historiji, ukazuje na nepravdu, odgovara na pitanje poželjnih i nepoželjnih žena u nazivima ulica i daje svoj doprinos širokom polju kulture sjećanja.

Ovu analizu je, pored ostalog, nadahnuo i naučni članak Nade Sekulić u kojem se bavi rodnim aspektima javnog gradskog prostora na primjeru analize naziva beogradskih ulica. Mi smo željele da uradimo sličnu analizu s tom razlikom što smo se odlučile za 12 gradova u BiH, iz kojih smo mogle da sakupimo podatke, jer smo željele da pokažemo tendenciju u imenovanju javnog prostora u Bosni i Hercegovini. Kako Nada Sekulić ističe „Ulična mreža grada i nazivi ulica predstavljaju strukturalni javni simbolički sistem koji karakteriše čitljivost. Ona gradu daje identitet, jasno je podeljena u značajnije i manje značajne zone različite namene i stepena komunikativnosti i eksplicitno je povezana sa javnim evociranjem memorije – sa kolektivnim sećanjem i državnom ideologijom."[8]

Sintagmu *historijski revizionizam* razumijemo malo šire nego se ona uobičajeno shvata. Na nivou toponima, borba protiv historijskog revizionizma, osim uklanjanja imena sledbenika fašističke ideologije iz naziva ulica, trgova ili škola, znači takođe i borbu protiv zanemarivanja žena u kodiranju javnog prostora. U kontekstu revizionizma najčešće se spominju ulice ili škole koje danas nose imena po ljudima koji su bili saradnici nacističkog i ustaškog režima za vrijeme Drugog svjetskog rata. Isto tako, više od deset ulica, trgova i javnih objekata trenutno nosi imena osuđenih ili optuženih u Haškom tribunala za ratne zločine ili za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu u okviru kog su vršeni ratni zločini u BiH.[9] Nećemo ih ovdje navoditi. Reference za tekstove koji se ovim bave nalaze se u popisu literature na kraju ovog rada. Žena, dakle, ima u jednocifrenom postotku u nazivima ulica, u odnosu na muškarce, naučnica nema, ali zato se neke od ulica po mjestima u BiH zovu po zločincima ili fašistima.

Evo nas na polju dilema – koje je pravo ime za neku ulicu, koje pogrešno, za koga je pravo pravo, a pogrešno pogrešno, a za koga pravo pogrešno i obratno. Pokazale smo odmah na početku da je jasno da dati ime nekoj ulici nije jednoznačan čin, već da je to ideja/radnja puna značenja i koordinata. Znači li to da su imenovanja u javnom prostoru povezana i sa politikama pamćenja/sjećanja i posredno politikama kažnjavanja i manipulacijama kreiranja istine? Svakako da znači. Ko, dakle, ima prava da se sjeća? Ko daje imena ulicama u mjestima u kojima živimo? Kada se imena daju? Zašto i kada se mijenjaju nazivi ulica? Kako se biraju ljudi po kojima će se nazvati ulice? Ko predlaže te ljude? Odakle bi, na primjer, grupa ljudi okupljena oko ideje da neki trg u svom mjestu nazovu, recimo, Trg Žena u crnom, krenula u ostvarivanje svoje ideje?

Odgovor i glavna teza leži u konceptu *viška sjećanja*. Pozivajući se na Renatu Jambrešić Kirin,

7 Rječnik rodne terminologije, Evropski institut za rodnu ravnopravnost, EIGE Glossary and Thesaurus

8 Nada Sekulić

9 Kako pokazuje istraživanje BIRN-a.

koja se poziva na ideju historičara John Gillisa – žene su čuvarice heterogenog iskustvenog protupamćenja, žene su suparnice službene historije, one su „nositeljice onoga zazornog *viška sjećanja* koje nije moguće podvesti pod autoritativne sustave znanja. Taj se višak sjećanja, na "nepoćudne" žrtve i događaje, opirao ideološkoj matrici selektivnog pamćenja i zaborava.[10]

KO JE PRVA ADRESA

Ukoliko neko ko čita ovaj tekst ne zna – BiH ima složeno administrativno i ustavno-pravno uređenje koje čine dva entiteta, jedan distrikt, deset kantona, 13 ustava i 14 zakonodavnih tijela sa važnim nadležnostima i visokim stupnjem nezavisnosti od drugih nivoa vlasti. Ovakvo uređenje komplikuje djelovanje i mijenjanje loših praksi.

Odgovor na prvo pitanje je vezan za nadležnosti jedinica lokalne samouprave u našoj zemlji. Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH propisuje da je organ odlučivanja jedinice lokalne samouprave – općinsko vijeće u općini, tj. gradsko vijeće u gradu. Ova vijeća u okviru svojih brojnih nadležnosti, pored ostalog, donose i odluke o nazivima ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta. Zakon o lokalnoj samoupravi u Republici Srpskoj kaže da je skupština predstavnički i organ odlučivanja i kreiranja politike jedinice lokalne samouprave, i zakonom skupština ima i nadležnosti koje se tiču donošenja odluka o određivanju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta. Dakle, prva adresa je općinsko ili gradsko vijeće odnosno skupština lokalnih nivoa. Tu se ujedno nalazi i odgovor na pitanje iz Uvoda, gdje se pominje kvota za nazive ulica – bilo bi važno pokrenuti inicijativu za izmjenu i dopunu ovih zakona u korist žena, jer bez kvantitativnog teško da može biti i svakog drugog napretka.

Kako se, dakle, može tražiti da neka već postojeća ulica, plato ili trg promijeni naziv ili kako da neka nova ulica u nekom novom izgrađenom naselju dobije ime? Nema jednostavnog odgovora, jer su procedure propisane na opštinskom nivou i razlikuju se među opštinama po tome ko može podnijeti inicijativu za izmjenu imena ulica. Takođe, ni sam postupak podnošenja inicijative nije ujednačen. Inicijativu negdje može podnijeti samo zvanični organ vlasti, a negdje bilo koji građanin/ka, grupa ili udruženje građana. Negdje je propisano da to mogu zatražiti samo one osobe – fizička ili pravna lica – koje imaju prebivalište u samoj ulici ili mjesnoj zajednici gdje se nalazi ulica za koju se traži promjena imena. Prijedlozi se mogu odnositi na imena osoba koje su dale značajan doprinos u istoriji zemlje, osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH ili prema ranijem istorijskom nazivu.[11] Dakle, manje-više, inicijativu da ulica ponese ime neke žene može da podnese svako – od pojedinaca/ke, do udruženja, grupe građana/ki ili opština. Prijedlog treba da sadrži kraću biografiju, obrazloženje prijedloga, kao i gdje bi se ulica nalazila. Komisija na nivou lokalne samouprave razmatra prijedlog, a konačnu odluku donose vijećnici i vijećnice.

Mimo ovako formalnih, inicijativa za političku i društvenu demarginalizaciju žena, ipak, ima. U posljednjih 20-ak godina bilo je dosta inicijativa koje su pokretale nevladine organizacije, vladine institucije i ustanove kulture iz naše zemlje. Sve te inicijative potiču na razmišljanje o tome kako bh. društvo marginalizuje žene koje su dale nemjerljiv doprinos u raznim oblastima u izgradnji Bosne i Hercegovine. Nemoguće je navesti sve, a za potrebe ovog rada to nije ni važno. Ovdje se navode samo tri, jer pokazuju različite načine kako se može djelovati iz institucija kulture, iz NGO sektora i individualno.

Umjetnička galerija BiH, Historijski muzej BiH i Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH rade na zajedničkoj inicijativi "Sarajevo History Book – Guidelines for Women Heritage" čiji je cilj

10 Renata Jambrešić Kirin Rodni aspekti socijalističke politike pamćenja Drugoga svjetskog rata, u: KULTURA SJEĆANJA: 1945, Zagreb, Banja Luka, Friedrich Ebert Stiftung, 2009.

11 Zahvaljujemo se Lejli Gačanici na pomoći u sažimanju propisanih zakonskih koraka prilikom imenovanja ulica i ostalih javnih površina.

skretanje pažnje na historijsko naslijeđe BiH kojem su doprinijele žene. Inicijativa je nastala kao rezultat intenzivirane suradnje ovih kulturnih institucija.

Inicijativa koja je potekla iz Sarajevskog otvorenog centra zagovara da se na bh. novčanicama odštampa barem jedan ženski lik neke od zaslužnih građanki. Inicijativa je proslijeđena Centralnoj banci Bosne i Hercegovine.

Jedna od inicijativa ticala se popunjavanja sadržaja na wikipediji o ženama iz Bosne i Hercegovine, jer je takvih sadržaja bilo vrlo malo. Ipak, čak ni to nije bilo lako ostvariti, jer se dešavalo da se članak, ubrzo nakon postavljanja, skloni i obriše, pod izgovorom „zatrpavanja" wikipedije.

NAZIVANJE ULICA PO ŽENAMA U BIH – ŽENE KAO ČUVARICE PAMĆENJA

Već i površnim pogledom na brojke, vidljiva je drastična rodna nejednakost u imenovanju ulica po zaslužnim osobama iz naše prošlosti. Žene su u ovoj oblasti kulture sjećanja izrazito marginalizovane i gotovo nevidljive, a kada i budu odabrane da se po njima nazove ulica, kriterij se čini da prati patrijarhalni obrazac poželjnog identiteta. Ovakva praksa previđa doprinos žena rodnoj ravnopravnosti i socijalnoj pravdi. Upravo zato su organizacije unutar inicijative *Mir sa ženskim lice*m istražile mjesta iz kojih dolaze kako bi pokazale trenutno stanje u vezi sa nazivima ulica.

Istraživanje je provedeno u Sarajevu, Mostaru, Zenici, Tuzli, Banja Luci, Bihaću, Bosanskom Grahovu, Višegradu, Bratuncu, Modriči, Prijedoru i Bijeljini. Od lokalnih uprava u ovim opštinama i gradovima prikupljeni su zvanični podaci o broju i nazivima ulica, iz ukupnih spiskova selektovana su imena žena ili imena koja impliciraju ženski rad i iskustvo i utvrđeni su statistički omjeri ulica imenovanih po ženama u odnosu na ulice imenovane po zaslužnim muškarcima. U 12 gradova/opština u našoj zemlji, od ukupno 4076 ulica, samo njih 115 (dakle samo 2,82%) nosi ime po ženama ili su povezane sa ženskim aktivizmom i iskustvom. Među ovim ulicama su i one koje nose nazive po zajedničkim postignućima žena i muškaraca. Generalno rečeno, u Grahovu nema nijedne ulice koja nosi naziv po ženi, u Bratuncu i Mostaru postoji po jedna ulica, a u Banjaluci ih ima najviše.[12]

Detaljni pregled izgleda ovako: Banja Luka ima 650 ulica, a samo 43 nosi naziv po ženama (6.61%). Ideološki spektar koji oblikuje naše društvo i kroz historiju, ali i danas, čita se u nazivima ulica Banja Luke. Tu su heroine antifašizma i Drugog svjetskog rata, ali i srpska ratna heroina koja se borila u Balkanskim ratovima i u Prvom svjetskom ratu, žene koje su radile na opismenjavanju, prosvetiteljice, poznate majke iz narodne poezije, naučnice, književnice, slikarke i monahinje. Iako Banja Luka, u odnosu na druge gradove, ima najviše ulica nazvanih po ženama, taj broj je ipak mali. Čak i ovakva slika žena i poželjnih ženskih dostignuća bi bila prihvatljiva da je umjesto 43, makar 330 ulica koje u javnu memoriju grada upisuju zasluge, zalaganja i dostignuća žena.

U Bihaću, od 573 ulice samo ih je 11 nazvano po ženama (1,92%). Tu su žene različitih nacionalnosti i vjera, književnice, doktorica, bihaćke heroine antifašističke borbe, od kojih je jedna i Bišćanka koju su nacisti zarobili i mučili, a koja nije izdala Tita, historičarke umjetnosti i književnosti, arheologinja, a Bihać ima i ulicu Žena žrtva rata. Ovakva heterogenost u načinu imenovanja je dobar primjer, i kada bi se došlo do toga da oko polovine ulica – dakle, oko 280, umjesto 11 – nosi imena po ženama i ženskim iskustvima, Bihać bi bio grad uzor.

U Bijeljini ukupno ima 308 ulica, a samo devet ulica je nazvano po ženama (2,92%). Što se nacionalnog profila žena tiče, situacija je slična kao i u Banjoj Luci. Sjajan primjer je što jedna od ulica nosi ime po Sofki Nikolić, čija su blistava karijera i nevjerovatna popularnost '30 ih godina XX vijeka, kao i životna iskušenja kroz koja je prošla, veliki razlog da se o njoj čuje na cijelom

12 Spisak svih ulica koje nose imena po ženama ili ženskom iskustvu nalazi se na kraju u dodatku ovom tekstu.

prostoru BiH, iako je, za sada, pamte samo građani/ke Bijeljine - po Sofki je nazvana jedna manja ulica u dijelu grada u kojem je Sofka i živjela.[13]

U Bratunci ukupno ima 48 ulica, a samo jedna ulica nazvana je po ženi (2,08%) i to je Ulica Kosovke djevojke. Kosovka djevojka je, inače, glavni lik u istoimenoj narodnoj pjesmi. Riječ je o mladoj djevojci koja poslije boja na Kosovu luta po bojnom polju, pomaže i liječi rane ranjenim srpskim ratnicima, tražeći svog vjerenika, kuma i djevera. Nailazi na teško ranjenog srpskog ratnika i dok ga poji (poznata slika je zabilježila upravo ovaj trenutak), on joj priča ko je sve poginuo u boju sa Osmanlijama, i umire joj na rukama. Ova priča je dakle paradigma, i obilježila je, prema onima koji su odlučili da se ulica ovako zove, poželjno žensko iskustvo i identitet.

U Grahovu ima 20 ulica, i nijedna ne nosi naziv po ženama ili ženskom iskustvu. Bilo bi važno da se na nekoj od tabli nađe i ime, na primjer, Željke Prša koja je bila aktivistica i humanitarka koja je ostavila veliki trag u svojoj lokalnoj zajednici. Aktivističkim djelovanjem dala je veliki doprinos u izgradnji mira i pomirenju svih garađana i građanki u Bosanskom Grahovu kao i u drugim općinama u Bosni i Hercegovini.

U Modriči postoji 125 ulica, a samo četiri nose imena po ženama (3,2%). U pitanju su ulice Majke Jevrosime, Safije Huskić, Desanke Maksimović i Carice Milice. Nemoguće je baviti se analizom poželjnih identiteta u nazivanju ulica kada postoji ovako mali broj, ali može se zaključiti da je pjesnikinja važna društvena figura, posebno u srpskoj poeziji, budući da je Desanka ime koje se ponavlja. Malo poznata, a izuzetna činjenica jeste da je Desanka Maksimović bila jedna od osnivačica Ženske stranke 1927. godine koja se zalagala za pravo glasa za žene u periodu između dva svjetska rata.[14]

U Mostaru ima 197 ulica, i samo jedna je nazvana po ženi (0,50%). U pitanju je Ulica Kraljice Katarine. U pitanju je Katarina Kosača Kotromanić, iz 15. vijeka, bosanska kraljica i blaženica, supruga kralja Stjepana Tomaša i članica franjevačkog svjetovnog reda. U narodu se tradicionalno Katarina naziva posljednjom bosanskom kraljicom, iako se historičari ne slažu sa ovim.

U Prijedoru ima 476 ulica, od toga 16 nosi naziv po ženama (3,36%). I površni pogled na nazive, pokazuje poželjnu raznolikost na različitim nivoima u imenovanju – ideološku, političku, klasnu, vremensku, profesionalnu, nacionalnu. Građanke i građani Prijedora hodaju, žive i rade u ulicama koje nose imena žena narodnih heroina koje su dale živote u Narodnooslobodilačkoj borbi za vrijeme Drugog svjetskog rata, ili na neki drugi način bile heroine kroz svoj rad i pomaganja, žena poznatih u različitim strukama u socijalističkom periodu zajedničke države Jugoslavije. Tu su i mitski likovi iz narodne srpske poezije, ali i npr., Ela Latal – prva žena koja je stekla zvanje inženjerke rudarstva u Europi i koja potiče iz Prijedora i Gertrude Stern – američke autorice i novinarke koja je bila u javnosti poznata i kao borkinja za prava žena i feministkinja.

Sarajevo ima 1,081 ulicu ukupno, a samo 16 ulica nosi naziv po ženama (1,48%). Ovaj poražavajuće mali broj je potpuno nejasan, ali pokazuje precizno koliko nema političke volje da se žene predstave kao važan politički agens. Riječ politika se u ovom radu ne odnosi na kontekst dnevne politike, već politiku razumijemo šire, kao brojne postupke upravljanja koji se realizuju osmišljenim oblicima društvenoga djelovanja kroz koje različite grupe ljudi teže ostvarivanju svojih različitih društvenih interesa. Sa druge strane, postoje brojne žene koje su živjele u Sarajevu i ostavile direktan trag na svoju lokalnu zajednicu, ili čitavu zemlju, kroz svoj rad u polju kulture, nauke, umjetnosti, medicine, prava itd. U Sarajevu je nekoliko ulica koje nose imena prema pojedinim iskustvima žena – Ulica 8. marta, Put Djevojačkih voda, Ulica Trgovke i Nevjestina ulica.

---

13 Zahvaljujemo se Tanji Lazić na ovoj informaciiji.

14 Navedeno prema iskazu Vere Kopicl, urednice knjige „Ženska istorija“ iz 2015. godine koju je izdala Akademska knjiga Novi Sad (https://nova.rs/kultura/desanka-i-politika-trazim-pomilovanje-peva-o-nasilju-vlasti/), te prema tekstu Gordane Stojaković dostupnom na https://zenskimuzejns.org.rs/2020/11/28/zapisi-u-zenskom-pokretu-o-jugoslovenskom-feministickom-iskustvu-u-tri-slike/

Pohvalno je što jedna od ulica u Sarajevu nosi sjećanje na važne događaje od prije više od 100 godina. Naime, žene Bosne održavaju prvi javni zbor 8. marta 1913. godine na Međunarodni dan žena, koji se pretvara u protestni zbor na kojem su zahtijevale ekonomsko i političko oslobođenje žena i na kojem je pročitan pozdravni telegram Klare Cetkin u ime Međunarodne organizacije žena socijaldemokratkinja. Godine 1918. je, također, u Sarajevu proslavljen 8. mart, kao proslava ženskog dana, gdje je učestvovalo oko 2.000 žena.[15]

Mnogo je žena koje zaslužuje odavno da se po njima zove neka ulica u Sarajevu. Na primjer, Aida Buturović je bila bibliotekarka Nacionalne biblioteke u sarajevskoj Vijećnici koja je dala svoj život kako bi sačuvala knjige. U Vijećnici je radila i tokom rata, bila je u timu ljudi koji su u noći između 25. i 26. avgusta 1992. godine, kada je Vijećnica zapaljena pokušavali spasiti knjige iz zapaljene Vijećnice. Aida je ubijena na putu kući kada se vraćala iz spaljene Vijećnice. Ili Bahrija Nuri Hadžić koja je bila prva operska diva iz Bosne i Hercegovine i poznata operska primadona, kako u bivšoj Jugoslaviji isto tako i u Europi. Neizbježno je ime i Jadranke Stojaković koja je ostavila neizbrisiv trag u muzici i proslavila Jugoslaviju širom svijeta. Tu su svakako i Nasiha Kapidžić Hadžić, jedna od najpoznatijih bosanskohercegovačkih pjesnikinja, spisateljica i urednica, Riki Levi, najpoznatija jugoslovenska balerina, ili Smilja Mučibabić koja je bila prva bosanskohercegovačka doktorica nauka i koja je svoj život posvetila unapređenju nauke i struke.

U Sarajevu danas ne postoji ulica nazvana po Staki Skenderovoj, koja je bila prva prosvjetna radnica u BiH. Ona je 1858. godine otvorila prvu žensku školu u Sarajevu – Sarajevsku djevojačku školu Sveti Sava. Zahvaljujući njenom angažmanu započelo je obrazovanje djevojčica i djevojaka u Sarajevu i Bosni i Hercegovini. Ipak, prva prosvjetiteljka je imala svoju ulicu u Sarajevu od 1931. godine pa sve do 1994. godine, kada je ovoj ulici u centru grada vraćen naziv koji je imala do 1931. godine – Buka, po imenu potočića koji je nekada tuda tekao. Ovakvih primjera „oduzimanja" naziva ulica ženama ima u svakom gradu u BiH, i najčešće je uzrok politička, tj. ideološka neadekvatnost biografije žene u aktuelnom društvenom trenutku, iz perspektive vladajuće klase.

Ulicu u glavnom gradu treba da ima i Zehra Muidović Hakirević, članica Antifašističkog fronta žena, članica pokreta otpora u Sarajevu, partizanka i učesnica Narodnooslobodilačke borbe, koja je dala doprinos u borbi za prava žena u Bosni i Hercegovini. Nezaobilazno je i ime Zlate Grebo, profesorice i prve dekanese Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, istaknute istraživačice iz oblasti demografije i sociologije, koja je aktivno i direktno dala značajan doprinos širokoj emancipaciji žena u Jugoslaviji. Samo zbog obima ovog rada više se neće navoditi imena žena koje su živjele u Sarajevu i obogatile našu kulturnu i naučnu baštinu.

U Tuzli postoji 408 ulica, a samo deset je nazvano po ženama (2,45%). Nazivi ulica po ženama pokazuju bogatstvo na različitim nivoima u imenovanju, kako smo to vidjele da postoji i u drugim gradovima po BiH. Žene se politički, ideološki, vremenski, a svakako profesionalno i nacionalno razlikuju, što je dobra praksa, ali nedovoljno ih ima. Koliko nema čak ni ideološke konzistentnosti kada se biraju imena za ulice pokazuje i primjer Tahire Hanume Tuzlić koja je humanim djelovanjem ostavila značajan trag u istoriji tuzlanskog kraja i koja je gajila snažna patriotska osjećanja prema svojoj domovini i svom narodu, zbog čega je svu svoju naslijeđenu imovinu ostavila na korištenje svom gradu. Imenovanje po ženama zaobilazi svaka promišljenost, dosljednost, pa i predvidivost.

U Višegradu su od 40 ulica samo dvije nazvane po ženama (5%). U pitanju su Ulica Carice Milice i Majke Jugovića. Carica Milica je važna jer je porijekom iz srpske vladarske loze Nemanjića, a Majka Jugovića je žena koja je u Kosovskom boju izgubila muža i svih sedam sinova, i u književnosti i srpskoj kulturi simbolizuje izdržljivost, hrabrost i majku heroja koja prkosi smrti. Sve je samorazumljivo kada je riječ o poželjnim identitetima.

15 Zabilježene. Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku

I na kraju, posljednji analizirani grad je bila Zenica, u kojoj ima 150 ulica, a samo dvije su nazvane po ženama (1,33%). Po Kraljici Katarini, koja ima ulicu u Mostaru i Ulica Sestara Ditrih. Dirljiva je priča iza naziva ove ulice. Naime, Mira, Borka i Lina su bile tri sestre, ilegalke, koje su hrabro pomagale partizanima i borile se za oslobođenje Zenice. Mira je bila simbol mira, Borka simbol borbe a Lina je bila simbol slobode. Uhapšene su i odvedene u logor Jasenovac. Strijeljane su nekoliko dana pred oslobođenje grada. Njihova četvrta sestra, Marija, pomagala je u poslijeratnoj izgradnji Zenice.[16] Ova ulica je pravi primjer kako se grad mora sjećati, a ulica je smještena u centru grada, što daje dodatnu vrijednost. Također, Zenica bi bila odličan primjer, kada bi umjesto dvije, makar 70 ulica nosilo imena po ženama.

Kratko možemo sažeti i izvesti zaključak da je najveći broj ulica nazvan po srpskoj pjesnikinji Desanki Maksimović (šest) i Carici Milici (četiri). Kosovka djevojka je naziv ulice u tri grada, a toliko puta se pojavljuju u nazivima i Kraljica Katarina, Majka Jevrosima i Atifa Karalić. Po dva puta su u nazivima Anđa Knežević, dr Danica Perović, Dijana Budisavljević, Majka Jugovića, Marija Bursać, Milunka Savić, Nafija Sarajlić, miss Adelina Irbi i Nadežda Petrović. Određeni broj ulica nosi nazive po zajedničkim postignućima žena i muškaraca: Jusufa i Mevle Jakubović, Braće Mažar i majke Marije, Braće i sestara Kapor, Braće i sestara Glumac, dok su četiri naziva povezana sa ženskim aktivizmom i iskustvom: Ulica Kola srpskih sestara, Ulica Žena žrtva rata, Ulica Trgovke, Nevjestina ulica, Ulica 8. Marta, te Put Djevojačkih voda.

Dakle, u prethodnom ideološkom sistemu BiH, razdoblju nakon Drugog svjetskog rata žene koje su dale živote za ideju antifašizma i za svoju zemlju, smatrane su uzornima. I danas postoje ulice koje po njima nose imena. Ali ih je premalo i sporadično. Bez obzira što neke od ulica nose imena po patrijarhalno shvatanom autoritetu majke iz stvarne ili mitološke prošlosti i bez obzira što je jasno da se naziv ulice može dati po 'nečijoj' majci, u ovom radu se svjesno ovaj koncept ne kritikuje jer je spektar ženskih identiteta širok i zaista raznolik. Ipak, snažno se kritikuje jednocifren broj postotaka ulica koje nose ime po ženama, kao i nacionalna jednoobraznost u imenovanju u ponekim mjestima u BiH.

Velika raznolikost se čita u simboličkim mapama gradova, i iako su, u velikom broju, na ulicama imena žena koje su čuvarice nacionalnih sjećanja, iz narodne književnosti ili onih koje su dale živote za svoju zemlju, ipak daleko od toga da je to pravilo. Ima i strankinja, žena iz brojnih profesija – učiteljica, pjesnikinja, historičarki, naučnica, slikarki, glumica, arheologinja, doktorica itd. Velika većina ovih sjajnih žena nam sa tabli naziva poručuje da su žene utkale svoja znanja, rad, borbe i život u svoje zajednice i zemlju, čineći je boljim mjestom.

Još jedan aspekt je važan kada razmišljamo o ulicama. Naime, poziciju žena u obilježavanju javnog prostora određuje i pozicioniranje u centru, odnosno smještanje ulica imenovanih po ženama u periferije kao simbolički manje važne i nefrekventne oblasti naselja i gradova. U kojim dijelovima grada se nalaze ulice koje su imenovane po ženama? Jesu li to ključne saobraćajnice, trgovi i bulevari smješteni u centru grada ili sokaci i ulice u predgrađima? Kada se uzme u obzir broj ulica koji ovi gradovi imaju, i broj ulica koje nose imena po ženama, nije neobično a još manje iznenađujuće da su ulice nazvane po ženama mahom smještene u predgrađa ovih gradova, da su u pitanju kratke ulice, ponegdje jednosmjerne, u manjim mjestima u pitanju su i neasfaltirani sokaci. Ovakvo pozicioniranje na mapama gradova dodatno ističe izbacivanje žena iz javnog sjećanja. Sistem ne želi da prihvati i pokaže značaj historijskog procesa i borbe za društveno izjednačavanje žena i muškaraca.

Ovu ideju je precizno objasnila grafička dizajnerka i fotografkinja Barbara Blasin iz Zagreba i njene riječi ovdje prenosimo: „Samim time sustav ne prepoznaje niti značaj bilježenja procesa ulaska žena u javni društveno-politički i kulturni prostor te im ne priznaje individualne ili kolektivne zasluge u općem društvenom progresu. I naposljetku, postojanje ili nepostojanje žena u javnoj memoriji i memorijalno bilježenje njihovih imena i zasluga u fizičkom prostoru grada, može

16 Parafrazirano prema https://www.zenicablog.com/mira-borka-i-lina-sestre-ditrih/

govoriti o historijsko-političkoj pozadini određene sredine, pa tako i o aktualnoj društveno-političkoj situaciji u sadašnjosti." [17]

ONE KOJE NISU ZASLUŽNE?!

Kada ovako pogledamo na zaslužne i one koje nisu zaslužile da se po njima nazove neka od ulica u BiH, možemo se zapitati šalje li se ovako poruka da BiH nije imala zaslužnih žena kroz svoju historiju, da one žene koje su postigle neke uspjehe u svojim profesijama nisu dovoljno bile uspješne, da žene generalno nisu bile dovoljno vrijedne koliko su to muškarci? Vrlo jednostavno – sporadično imenovanje ulica po ženama pokazuje da društvo ima otpor prema vrednovanju ženskog rada. Takođe, možda tu ima i inertnosti da institucije koje donose odluke o imenovanjima istraže žene iz naše historije, ili svoje lokalne zajednice. Ali, eto, čak i ne moraju samo istraživati. Ogroman posao je već urađen u prethodnih petnaestak godina. Autorice su samostalno ili u kolaboraciji istraživale s namjerom da pruže otpor zaboravu i zanemarivanju zalaganja žena u BiH. Samo neke od knjiga su: *U građanskom ogledalu: Identiteti žena BiH građanske kulture 1878–1941*, Sarite Vujković; *Žene u istoriji Semberije*, koju su napisale Tanja Lazić, Ljubinka Vukašinović i Radmila Žigić; *Život i stvaralaštvo žena Banjaluke*, kao i *Rodne studije, oral history i briga za kontinuitet sjećanja na živote i stvaralaštvo žena Banjaluke*, Drage Daše Gajić; *Žene u vremenu Bratunac*, Mensure Mustafić; *Ženski pokret u BiH: Artikulacija jedne kontrakulture*, Zlatiborke Popov Momčinović; *Banja Luka - znamenite žene u istoriji grada*, koju su napisale Biljana Panić Babić, Milena Karapetrović, Sanja Ljubišić, Željko Savanović i Ljiljana Potkonjak-Panić; *Zabilježene. Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku*, koju je napisala grupa autorica i autora, *Žene BiH*, koju su sastavile Amila Hrustić Batovanja, Masha Durkalić i Hatidža Gušić, i mnoge druge. A jedan od prvih radova upravo na temu ulica, jeste magistarski rad, urađen na Rodnim studijama Univerziteta u Sarajevu, Sadmire Kotorić pod nazivom „Ženski prostor i muško vrijeme, sjećanje kao politička praksa – kako se ženska povijest upisivala u javni prostor grada Sarajeva", napisan 2008. godine.

Doprinos ovom znanju daje još jedna knjiga. Upravo zato što nedostaju ulice koje bi se nazivale po ženama, *Leksikon o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u Bosni i Hercegovini. 100 žena – 100 ulica po ženama*, pokazuje da moramo da znamo ko su bile, npr. Hadžera Ibrahimpašić Šakić (partizanka iz Bihaća, predsjednica sreskog Antifašističkog fronta žena), Hatidža Đikić (poznata mostarska pjesnikinja), Helena Uhlik Horvat (Tuzlanka koja je doprinijela razvoju pozorišne umjetnosti u BiH), Hiba Ramadanović (prva muslimanka iz Tuzle na Medicinskom fakultetu u Beogradu, koja je kasnije vodila Prvu internu kliniku u Sarajevu), Koviljka Psončak (istaknuta žena u društvenom, prosvjetnom i kulturnom životu Bijeljine i Semberije), Ljerka Pejčić (inicijatorka osnivanja muzičke škole u Bijeljini, koja radi od 1953. godine bez prekida, ne nosi njeno ime), Ljubica Jerkić Bancher (braniteljica radničkih prava iz Donjeg Vakufa), Nadžida Hadžić Nova (Mostarka, najobrazovanija žena svog vremena), Nasiha Kapidžić Hadžić (najpoznatija bosanskohercegovačka pjesnikinja, spisateljica i urednica), Natalija i Ljubica Vaclav (osnivačice muzičke škole u Zenici 1948. godine), ili Razija Handžić (osnivačica i prva direktorica Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH).

Za svoje učešće u borbama u Drugom svjetskom ratu neke žene su odlikovane ordenom narodnog heroja. Prema podacima iz publikacije Heroji narodnooslobodilačke borbe, ovaj orden su dobile 1.322 osobe, a od toga 1.231 muškarac i 91 žena. Od 91 žene koje su dobile orden narodne heroine poginulo ih je 71, i to najviše od posljedica torture ili egzekucija u zatvorima i logorima. U literaturi se navodi i podatak da je od ukupno 91 žene koje su proglašene narodnim heroinama, 10 bilo iz BiH. Međutim, u analiziranim izvorima se ne daje konkretan spisak ovih 10 borkinja, te se poređenjem različitih publikacija koje se bave partizankama sa prostora BiH, odnosno bivše Jugoslavije izdvajaju sljedeće borkinje: Danica Materić, Lepa Radić, Marija

17 Izvor: https://www.kulturpunkt.hr/content/sto-nam-o-gradu-govore-zene-kojih-nema

Bursać, Milka Bosnić, Rada Vranješević, Radojka Lakić, Ravijojla Janković Rava, Vahida Maglajlić, Dragica Pravica, Đorđina-Đina Vrbica.[18] Po nekima od njih su nazvane ulice u BiH, čuvajući tako sjećanje na slavnu borbu od prije 80 godina. Iako danas u BiH postoje ulice koje nose imena po heroinama, antifašistkinjama, to je zanemariv broj u odnosu na veličanstvenost njihovih zasluga – davanje života za ideju antifašizma i odbrane svoje zemlje.

ZAKLJUČAK

Zbog primarnog fokusa i obima, u ovom radu se nismo bavile izuzetno važnim fenomenom – oduzimanja ulica ženama. Za takvu analizu je potrebno sprovesti istraživanje ne bi li se sagledala sva složenost i dalekosežnost takvih odluka. One među nama koje duže pamte, sjećaju se da su hodale, radile ili živjele, na primjer, u Ulici Radojke Lakić ili Stake Skenderove u Sarajevu, ili u Ulici Tife Lipničević u Bijeljini, ili u Ulici Vahide Maglajlić u Banjoj Luci. Ovakvih primjera brisanja ulica po ženama, samo zato jer ih je jedan sistem označio nebitnim i nepoželjnim ostatkom prethodnog sistema ima uvijek i svuda, a tome posebno svjedočimo u BiH nakon proteklog rata. Važno je znati da su u mnogim gradovima ulice nosile imena po ženama, da su te ulice vremenom preimenovane i da su mnoge žene izbrisane iz javnog sjećanja iz političkih, ideoloških i nacionalističkih razloga.

Jednocifrena statistika kada su u pitanju ulice koje nose imena po ženama u BiH daleko je od ravnopravnosti i ravnomjerne zastupljenosti u javnom prostoru i kolektivnom sjećanju. Ovo nam rječito pokazuje da je kolektivno sjećanje muško, a da je kolektivni zaborav strogo rodno uslovljen, jer su žene u njemu zapostavljene, skrajnute i svedene na eksces, umjesto na pravilo. Imena bh. ulica svjedoče koliko je veliki dio doprinosa razvoju društva zanemaren – doprinos žena.

Ulice u kojima živimo i kojima hodamo pokazuju da svakodnevno svjedočimo hroničnom zanemarivanju žena iz mainstream društvenog, kulturnog, naučnog, ekonomskog, gradskog i svakog drugog prostora, stvarnog ili teorijskog. Upravo ovaj problem kontinuiranog brisanja žena iz sjećanja lokalnih zajednica i šire jeste bio pokretački motiv oko kojeg se okupila grupa udruženja i pojedinki i odlučila da nešto uradi i promjeni ovu praksu, kroz istraživanje ulica u svojim zajednicama i traganju za značajnim ženama iz historije svojih zajednica. Ovaj tekst je nastavak tog procesa, i prije svega, odgovor na zanemarivanje doprinosa žena u bosanskohercegovačkom društvu.

Ovaj tekst je na uzorku naziva ulica iz 12 mjesta u BiH pokazao ono čega smo odavno svjesne u drugim oblastima bh. društva. Tekst je potvrdio postojanje rodne nejednakosti i u imenovanju ulica po zaslužnim osobama iz dalje ili bliže prošlosti i sadašnjosti. Ova nejednakost pokazuje selektivnost kulture sjećanja i zaborava, ozbiljno isključivanje žena iz procesa memorijalizacije, koji dakle jeste prije svega patrijarhalan jer ignoriše zalaganja, doprinose i rad žena, kao političke kategorije. Bilo bi važno sprovesti isto istraživanje kroz nekoliko godina opet, u nadi da ćemo se pomaći do dvocifrenih statističkih brojeva, ako ne i sasvim do ravnomjernog postotka i vidljive i stvarne društvene ravnopravnosti.

18 Isto, str. 84.

3. STATISTIČKI POKAZATELJI O ZASTUPLJENOSTI ŽENA U IMENOVANJU ULICA U 12 GRADOVA/ OPŠTINA U BOSNI I HERCEGOVINI

Ljilja Lukić

UVOD

U istraživanju zastupljenosti žena u imenovanju ulica u gradovima i opštinama, odnosno jedinicama lokalne samouprave, u Bosni i Hercegovini, analizirani su nazivi ukupno 4076 ulica u 12 gradova/opština, i to: Banjaluka, Bihać, Bijeljina, Bratunac, Grahovo, Modriča, Mostar, Prijedor, Sarajevo, Tuzla, Višegrad i Zenica, a za grad Sarajevo je urađena analiza pojedinačno po opštinama, kao i za grad, zbirno. Spiskovi sa nazivima ulica su dobijeni iz gradskih odnosno opštinskih uprava ili preuzeti sa njihovih zvaničnih web stranica u periodu od aprila do avgusta 2020. godine, što je ujedno vremenski okvir istraživanja. Istraživanje je bilo dio pripreme kampanje „Sto žena, sto ulica po ženama".

Osnov klasifikacije ili razvrstavanja naziva ulica bio je **rod** kao društveni konstrukt o ulogama muškaraca i žena u društvu kroz istoriju i danas, što je detaljnije pojašnjeno u uvodnom dijelu Vodiča[19]. Pojednostavljujući definiciju roda radi lakše preglednosti razlika, nazivi ulica dijeljeni su na:

- Ulice nazvane po ženama, pojmovima povezanim sa ženskim aktivizmom i iskustvom ili zajedničkim postignućima muškaraca i žena (npr Ulica 8. Marta, Ulica Kola srpskih sestara, Ulica Braće i sestara Kapor, Ulica Trgovke, Put Djevojačkih voda i sl.). Ulice koje imaju naziv po ženi i muškarcu su uvrštene u ulice nazvane po ženama i nisu zbrajane sa ulicama koje imaju nazive po muškarcima.

- Ulice nazvane po muškarcima ili pojmovima povezanim sa dominantnim muškim rodnim ulogama i iskustvom (npr Ulica Bosanskih kraljeva, Ulica 1300 kaplara, Ulica Ljubijskog rudara i sl.).

- Ostale – ulice nazvane po rodno neutralnim pojmovima, lokalnim ili opštim geografskim pojmovima, istorijskim događajima ili značajnim datumima (npr Kanalska ulica, Ulica 1. maja, Cetinjska, Atinska i sl.).

Ova metodologija podjele bila je najsvrsishodnija imajući na umu namjenu istraživanja i analize kojoj je cilj bio da ukaže na procentualnu (ne)zastupljenost žena u mrežnoj strukturi ulica u odabranim zajednicama u odnosu na muškarce i druge rodno neutralne toponime. Pri tome, i istraživačice i analitičarke su svjesne složenosti kulturoloških, ideoloških i političkih dimenzija procesa obilježavanja ulične strukture u zajednici kojom se ova analiza nije bavila, iako će razvrstavanje ulica ukazivati i na druge vrste razmišljanja i zaključivanja, što je prepušteno slobodi čitaoca i čitateljke.

19 Vidi *Rodni režimi kulture sjećanja u nazivima ulica u Bosni i Hercegovini*

Uzorak na kome je urađena analiza naziva ulica je 10,63% jedinica lokalne samouprave (JLS) od ukupnog broja gradova/opština/općina u Bosni i Hercegovini (15 gradova/opština/općina od 141 registrovanog grada/opštine/općine, odnosno JLS u Bosni i Hercegovini[20]), ili prostor na kojem živi 31,16% od ukupnog broja stanovnika BiH (1.100.555 stanovnika obuhvaćeno istraživanjem od ukupno 3.531.159 koliko prema popisu stanovništva iz 2013. godine ima Bosna i Hercegovina[21]).

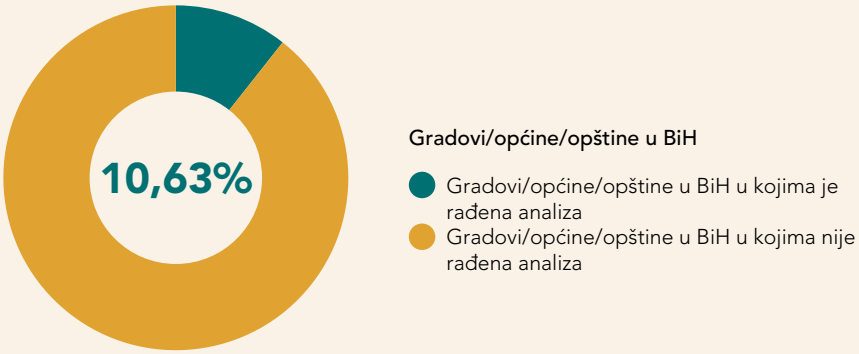

Grafikon 1: Uzorak gradova/općina/opština u BiH na kome je rađena analiza naziva ulica

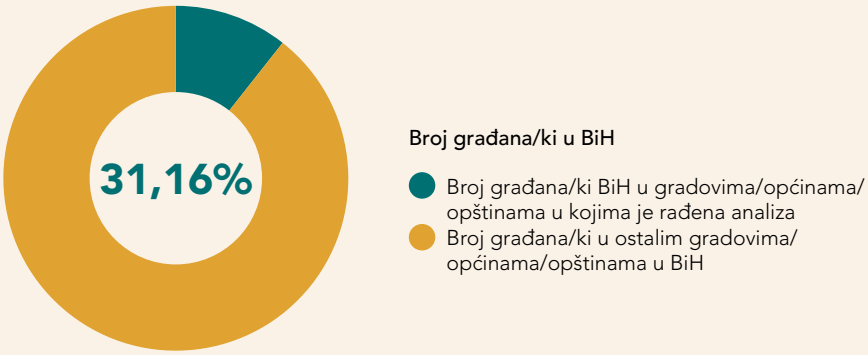

Grafikon 2: Uzorak građana/građanki u gradovima/općinama/opštinama u BiH u kojima je rađena analiza naziva ulica

U analizi su navedeni podaci o ulicama i brojčano i u procentima, a za svaki grad/opštinu je izrađen i grafikon koji najbolje odslikava disproporciju u broju ulica nazvanih po ženama u odnosu na one nazvane po muškarcima ili nekim drugim geografskim pojmovima.

U Zaključku su sumirani nalazi istraživanja za svih 12 gradova/opština.

20 Podaci Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine

21 Podaci Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine

BANJALUKA

Grad Banjaluka ima 650 ulica. Od toga, 43 ulice su imenovane po ženama i to 38 po znamenitim ženama, a nekoliko naziva uključuju i muškarce (Ulica Braće Mažar i majke Marije, Ulica Braće i sestara Kapor i Ulica Braće i sestara Glumac). Od analiziranih gradova/opština, Banjaluka ima najveći broj ženskih ulica, međutim, iskazano u procentima, to je tek 6,61%.

398 ulica nosi muška imena ili imena po dominantnom muškom rodnom iskustvu, tačnije 374 ulice nose naziv po muškarcima, a 24 po dominantnom muškom iskustvu, kao što su npr. Ulica 1300 kaplara, Ulica Saničkih žetelaca, Ulica Ljubijskih rudara i sl.

Rodno neutralnim pojmovima u Banjaluci je nazvano 209 ulica (Lipovačka, Avalska, Prvomajska i sl.), a najveći broj takvih ulica nazvan je po geografskim pojmovima.

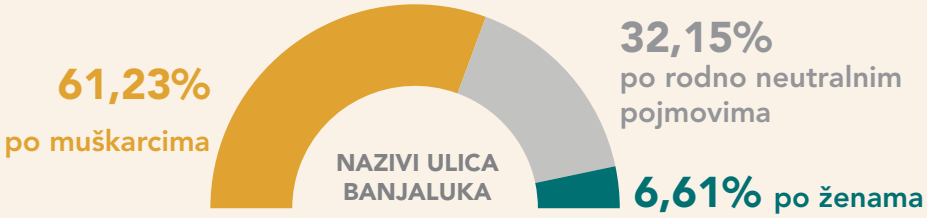

Grafikon 3: Statistički podaci o nazivima ulica u Banja Luci

BIHAĆ

Grad Bihać ima 573 ulice, a od tog broja po ženama je nazvano svega 11.

Sa druge strane, broj ulica koje su nazvane po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima (npr. Osman-age Poprženovića, Edhema Mulabdića, Fra Franje Ćurića – Bišće, Bakšaiških šehida, Unskih kajakaša i sl.) i ulica nazvanih prema rodno neutralnim pojmovima (npr. Mostarska, Ulica 1. marta, Pobranička i sl.) je gotovo jednak - „muških" ulica je 297, a rodno neutralnih 265.

Ovakva statistika svrstava Bihać u gradove/opštine u kojima je procenat ulica nazvanih po muškarcima tek nešto više od polovine od ukupnog broja ulica, ali je jaz između ženskih i muških ulica i dalje ogroman (svega 1,92% ženskih naspram 51,83% muških ulica).

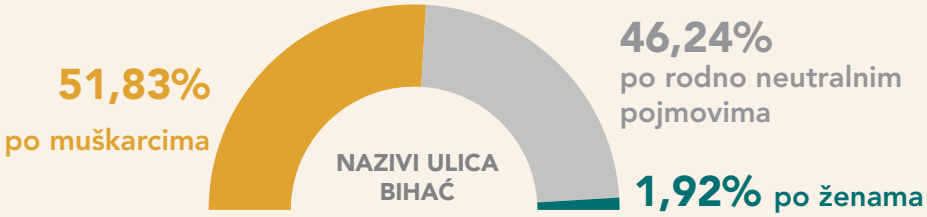

Grafikon 4: Statistički podaci o nazivima ulica u Bihaću

BIJELJINA

Statistički pokazetlji u **gradu Bijeljina** obuhvatili su 308 ulica, a osim gradskih, u obzir su uzete i ulice iz naselja Janja, Dvorovi, Velika Obarska Naselje Gaj, Dijelovi, Međaši, Patkovača i Batković.

I u ovom gradu je izuzetno mali procenat ulica nazvanih po ženama – tek 2,92% odnosno devet ulica, dok je po muškarcima i dominantnom muškom iskustvu nazvano 51,94% odnosno 160 ulica (Kneza Miloša, Potporučnika Smajića, Srpske vojske, Semberskih ratara…).

Po rodno neutralnim pojmovima naziv su dobile 142 ulice, najviše po geografskim pojmovima (Majevička, Atinska, Pantelinska...).

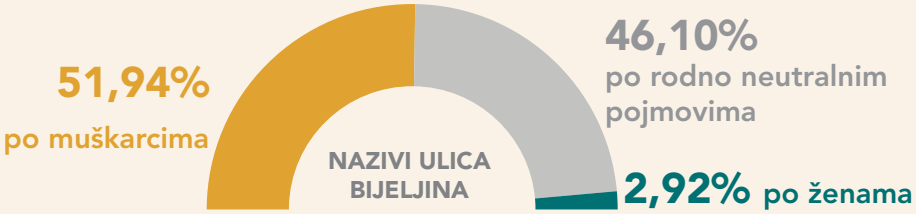

Grafikon 5: Statistički podaci o nazivima ulica u Bijeljini

BOSANSKO GRAHOVO

Mala opština **Bosansko Grahovo** ima svega 20 ulica i nijednu nazvanu po ženama.

U „ravnopravnoj podjeli" tačno polovina ulica (10) dobila je naziv po mušakrcima ili dominantnim muškim iskustvima (Maršala Tita, Gavrila Principa, IV Krajiške brigade…), a druga polovina po rodno neutralnim pojmovima (Radnička, Novo naselje, Dalmatinska i sl).

Grafikon 6: Statistički podaci o nazivima ulica u Bosanskom Grahovu

BRATUNAC

Opština Bratunac ima 48 ulica, a po ženi je nazvana jedna – Ulica Kosovke djevojke.

Najveći broj ulica nazvan je prema rodno neutralnim pojmovima (Radnička, Omladinska, Drinska i sl), a po muškarcima je u ovoj opštini nazvano 15 ulica (Nemanjina, Dositeja Obradovića, Srebreničkog odreda, Bratunačkih brigada...).

Grafikon 7: Statistički podaci o nazivima ulica u Bratuncu

MODRIČA

U **opštini Modriča** je analizirano 125 naziva ulica.

Malo više od polovine od ukupnog broja, odnosno 69 ulica, nazvano je po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima (Branka Ćopića, Mladena Oljače, Đure Daničića, Srpske vojske, Solunskih boraca...). 52 ulice nose naziv po neutralno rodnim pojmovima, uglavnom geografskim (Sremska, Berlinska, Kragujevačka, Kozaračka i sl).

Samo četiri ulice dobile su naziv po znamenitim ženama.

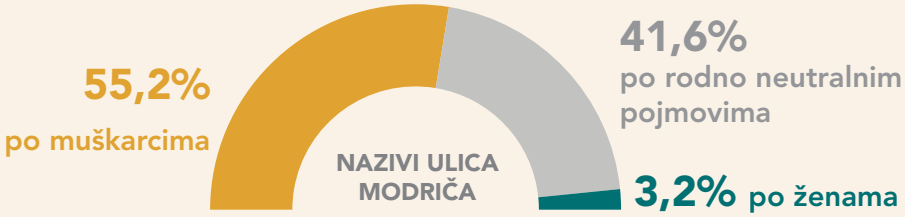

Grafikon 8: Statistički podaci o nazivima ulica u Modriči

MOSTAR

U **gradu Mostaru** je analizirano 185 ulica.

Od tog broja, čak 139 je dobilo naziv po muškarcima (Kralja Tomislava, Rade Bitange, Maršala Tita, Mostarskog bataljona, Rudarska...), a samo jedna po ženi, Kraljici Katarini.

45 ulica nosi naziv po rodno neutralnim pojmovima (Rondo, Hendek, Kantarevac, Kriva ćuprija i sl.).

Od 12 gradova/opština obuhvaćenih analizom, Mostar procentualno ima najveći broj ulica nazvanih po muškarcima, kao i najveći jaz između broja ženskih i muških ulica (0,50% naspram 75,13%).

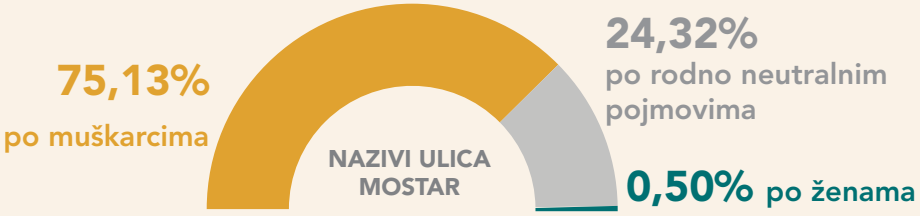

Grafikon 9: Statistički podaci o nazivima ulica u Mostaru

PRIJEDOR

Grad Prijedor ima 476 ulica.

Nešto više od polovine ulica, odnosno 244, nazvane su po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima (Boška Buhe, Cara Dušana, Isaka Zukanovića, Oslobodilaca Prijedora, Ljubijskog rudara...).

216 ulica nazvano je po rodno neutralnim pojmovima, najčešće geografskim (Dunavska, Kumrovačka, Avalska, Petrovačka, Višnjička...)

Po znamenitim ženama naziv je dobilo 16 ulica.

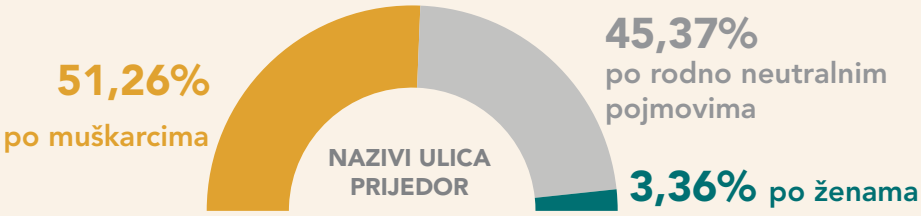

Grafikon 10: Statistički podaci o nazivima ulica u Prijedoru

SARAJEVO

Sarajevska **općina Centar** ima 282 ulice.

Po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima nazvane su 144 ulice (Fikreta Ploče, Branka Galeba, Omera Stupca, Branilaca Sarajeva, 105. brigade...), a po rodno neutralnim nazivima 136 (Bolnička, Ključka, Koševo, Trebevićka…).

Svega dvije ulice nose naziv po znamenitim ženama (Miss Irbina i Mice Todorović)

Grafikon 11: Statistički podaci o nazivima ulica u Sarajevu, općina Centar

U sarajevskoj **općini Stari Grad** je 371 ulica.

Najveći broj njih (210) imenovan je po neutralnim pojmovima (Bazardžani, Bentbaša, Mjedenica, Prijepoljčeva, Bajramuša...).

Po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima naziv je dobilo 157 ulica (Halim hodžina, Muse Ćazima Ćatića, Prote Bakovića, Mešino ćoše, Zelenih beretki...).

Četiri ulice nose naziv po ženama, od toga dvije po ženskim pojmovima (Trgovke i Nevjestina), a dvije po znamenitim ženama (Velika avlija Laure Papo Bahorte i Nafije Sarajlić).

Grafikon 12: Statistički podaci o nazivima ulica u Sarajevu, općina Stari Grad

U **općini Novo Sarajevo** analizirano je 111 ulica.

Najveći broj je nazvan po rodno neutralnim pojmovima – 68, a od toga najveći broj ulica nosi naziv po geografskim pojmovima (npr. Ohridska, Gornjovakufska, Trebevićka, Igmanska, Neretvanjska i sl.)

Po muškarcima ili dominantnim muškim iskustvima nazvane su 42 ulice (Ćamila Sijarića, Bulevar Meše Selimovića, Džemala Bijedića, Nedima Filipovića...), a po znamenitim ženama samo jedna ulica (Azize Šaćirbegović), što je manje od jednog procenta od ukupnog broja ulica u ovoj opštini.

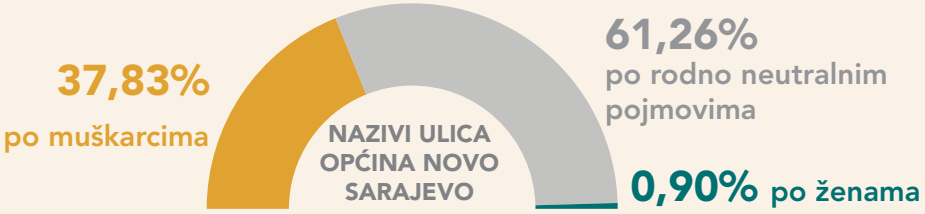

Grafikon 13: Statistički podaci o nazivima ulica u Sarajevu, općina Novo Sarajevo

U **općini Novi Grad Sarajevo** je 317 ulica.

I u ovoj sarajevskoj opštini je broj ulica nazvanih po muškarcima ili dominantnom muškom iskustvu iznad polovine od ukupnog broja ulica – 197 (Sulejmana Pačariza Hodže, Vejsila Čurčića, Amira Muharemovića, Bosanskih kraljeva, Oslobodilaca Sarajeva...), a onih nazvanih prema rodno neutralnim pojmovima je 111 (Trg Solidarnosti, Trg međunarodnog prijateljstva, Trg Barcelone, Republike Bugarske...).

Ova opština ima najveći broj ulica nazvanih po ženama – devet, ali iskazano u procentima, to je svega 2,83%.

Grafikon 14: Statistički podaci o nazivima ulica u Sarajevu, općina Novi Grad Sarajevo

Grad Sarajevo ima ukupno 1.081 ulicu.

U dvije od četiri opštine u ovom gradu, ulice nazvane po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima su najbrojnije, a u sve četiri opštine visok je procenat ulica nazvanih po rodno neutralnim nazivima.

Nasuprot tome, broj ulica nazvanih po znamenitim ženama je zanemarljiv, ukupno ih je 16, odnosno ispod 2%.

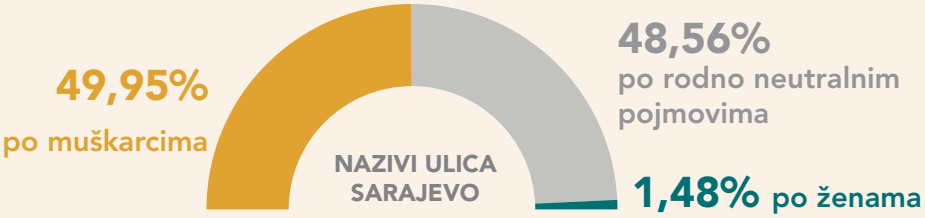

Grafikon 15: Statistički podaci o nazivima ulica u Sarajevu

TUZLA

Grad Tuzla ima 408 ulica.

Najveći broj, 227, nazvan je po rodno neutralnim pojmovima (npr Industrijska, Majska, Majevička, Gradska i sl.).

Po muškarcima i muškim dominantnim iskustvima nazvana je 171 ulica (Dine Hasića, Đorđa Mihajlovića, Fikreta Salihovića Fikre, Fra Blaže Josića, Armije Republike Bosne i Hercegovine, Bosanskih franjevaca...).

10 ulica nosi naziv po ženama, a jedna od njih je i ulica koja je dobila naziv po Jusufu i Mevli Jakubović.

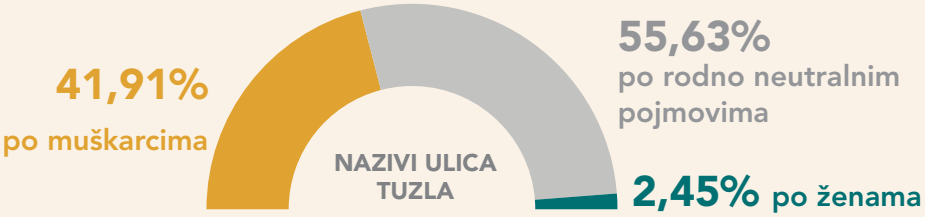

Grafikon 16: Statistički podaci o nazivima ulica u Tuzli

VIŠEGRAD

Opština Višegrad ima 40 ulica.

23 ulice su dobile naziv po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima (Ive Andrića, Jove Jovanovića, Jovana Dučića, Svetog Save, Solunskih boraca…), a 15 po rodno neutralnim nazivima (Garča, Zavičajna, Dobrovoljnih davalaca, Kosovska, Podrinjska…).

Dvije ulice su dobile naziv po ženama.

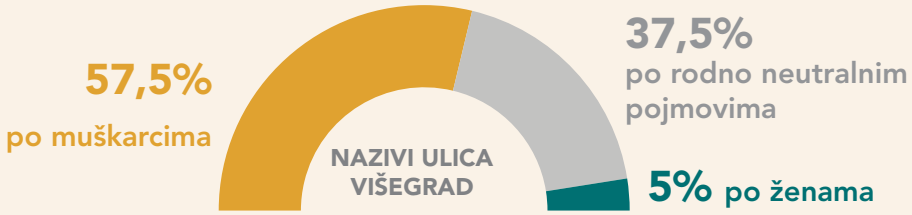

Grafikon 17: Statistički podaci o nazivima ulica u Višegradu

ZENICA

U **gradu Zenica** analizirano je 150 ulica.

76 je nazvano po muškarcima ili dominantnim muškim iskustvima (Saliha Skomorca, Marka Rajića, Envera Čerkeza, Fuad ef. Subašića, Hadži Lojina, Prve zeničke brigade, Branilaca Bosne...), a 72 po rodno neutralnim nazivima (Zvečajska, Vrandučka, Prvomajska, Tešanjska, Kakanjska...).

Svega dvije ulice nazvane su po znamenitim ženama.

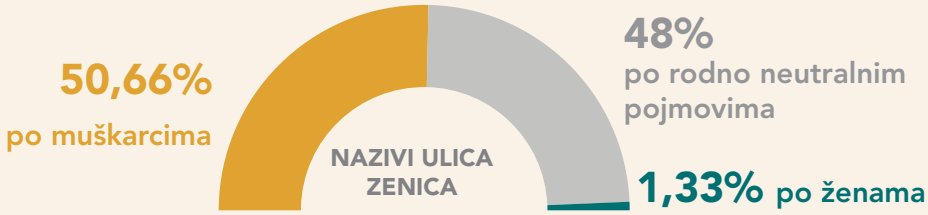

Grafikon 18: Statistički podaci o nazivima ulica u Zenici

ZAKLJUČAK

Od 12 analiziranih gradova/opština u Bosni i Hercegovini, u deset njih najveći broj ulica nosi naziv po muškarcima. Izuzev Banjaluke, u svim ostalim posmatranim opštinama/gradovima procenat ulica koje nose nazive po ženama je ispod 5%, a u jednoj opštini (Bosansko Grahovo) nema nijedna takva ulica. Poražavajući je podatak da je čak u osam lokalnih zajednica broj ulica nazvanih po ženama ispod 3%.

Procenat ulica nazvanih po muškarcima i dominantnim muškim iskustvima je u najvećem broju analiziranih gradova/opština 50% ili iznad toga, osim u Sarajevu, gdje taj procenat iznosi 49,95%, Tuzli (41,91%) i Bratuncu (31,25%).

Najveća disproporcija je u Mostaru, gdje je 75,13% ulica nazvanih po muškarcima, naspram 0,54% nazvanih po ženama.

Podaci dobijeni analizom pokazuju da je, kada je u pitanju obilježavanje javnog prostora, zastupljenost žena, odnosno naziva ulica/ trgova/bulevara po ženama, u veoma niskom procentu, te da su žene gotovo nevidljive.

Tabela 1: Nazivi ulica po muškarcima po gradovima/opštinama

GRAD/OPŠTINA		Procenat ulica nazvanih po muškarcima
Mostar		75,13%
Banjaluka		61,23%
Višegrad		57,50%
Modriča		55,20%
Bijeljina		51,94%
Bihać		51,83%
Prijedor		51,26%
Zenica		50,66%
Bosansko Grahovo		50%
Sarajevo		49,95%
Sarajevo općina Novi Grad	62,14%	
Sarajevo općina Novo Sarajevo	61,26%	
Sarajevo općina Stari Grad	56,60%	
Sarajevo općina Centar	51,06%	
Tuzla		41,91%
Bratunac		31,25%

Tabela 2: Nazivi ulica po ženama po gradovima/opštinama

GRAD/OPŠTINA		Procenat ulica nazvanih po ženama
Banjaluka		6,61%
Višegrad		5%
Prijedor		3,36%
Modriča		3,20%
Bijeljina		2,92%
Tuzla		2,45%
Bratunac		2,08%
Bihać		1,92%
Sarajevo		1,48%
Sarajevo općina Novi Grad	2,83%	
Sarajevo općina Stari Grad	1,07%	
Sarajevo općina Novo Sarajevo	0,90%	
Sarajevo općina Centar	0,70%	
Zenica		1,33%
Mostar		0,50%
Bosansko Grahovo		0%

Tabela 19: Spisak žena po kojima su imenovane ulice u 12 gradova/opština u Bosni i Hercegovini

GRAD	NAZIVI ULICA PO ŽENAMA
Banja Luka	1. Anke Drakulić 2. Anđe Knežević 3. Bose Živković 4. Bulevar Desanke Maksimović 5. Carice Milice 6. Isidore Sekulić 7. Jovane Milošević 8. Jovanke Gajić-Zmijanjke 9. Kraljice Marije 10. Ljubice Gerovac 11. Ljubice Mrkonjić 12. Majke Jevrosime 13. Majke Jugovića 14. Majke Knežopoljke 15. Majke Kristine 16. Marije Bursać 17. Marije Dimić 18. Milice Stojadinović – Srpkinja 19. Milunke Savić 20. Mire Cikote 21. Mirjane Jotanović 22. Mis Andeline Irbi 23. Monahinje Jefimije 24. Nadežde Petrović 25. Natalije Jović 26. Rade Vranješević 27. Sestara Levi 28. Sestara Uzelac 29. Svete Kraljice Jelene 30. Zdrave Korde 31. Zore Kovačević 32. Dr Danice Perović 33. Mileve Marić 34. Mire Alečković 35. Marije Kiri 36. Olge Spiridnović 37. Svete Ognjene Marije 38. Dijane Budisavljević 39. Kosovke djevojke 40. Braće Madžar i majke Marije 41. Braće i sestara Kapor 42. Braće i sestara Glumac 43. Kola srpskih sestara
Bihać	1. Nade Klaić 2. Nafije Sarajlić 3. Umihane Čuvidine 4. Gospe Talić 5. Đenane Buturović 6. Milice Baučić 7. Ajnina 8. Mariane Wenzel 9. Branke Rauing 10. Raza Kovačević 11. Žena žrtva rata

GRAD	NAZIVI ULICA PO ŽENAMA
Bijeljina	1.Ulica Sofke Nikolić 2.Ulica Desanke Maksimović 3.Ulica Kneginje Milice 4.Ulica Marije Bursać 5.Ulica Milke Mike Bosnić 6.Ulica dr Roze Papo 7.Ulica Majke Jevrosime 8.Ulica Kosovke djevojke 9.Ulica Nasihe Kapidžić Hadžić
Bratunac	1.Ulica Kosovke djevojke
Grahovo	
Modriča	1.Majke Jevrosime 2.Safije Huskić 3.Desanke Maksimović 4.Carice Milice
Mostar	1.Kraljice Katarine
Prijedor	1.Anđe Knežević 2.Carice Milice 3.Desanke Maksimović 4.Dijane Budisavljević 5.Doris Bajilo 6.Dr.Danice Perović 7.Dragice Škorić 8.Ele Latal 9.Gertrude Stern 10.Jare Ribnikar 11.Lepe Radić 12.Marije Bursać 13.Milunke Savić 14.Nele Bojanić 15.Rifke Kabilja 16.Slađane Kobas
Sarajevo PO OPŠTINAMA:	
Sarajevo - opština Stari Grad	1.Velika avlija Laure Papo Bahorte 2.Nafije Sarajlić 3.Trgovke 4.Nevjestina
Sarajevo – opština Centar	1.Miss Irbina 2.Mice Todorović

GRAD	NAZIVI ULICA PO ŽENAMA
Sarajevo – opština Novo Sarajevo	1.Azize Šaćirbegović
Sarajevo – opština Novi Grad	1.Atife Karalić (tri ulice) 4.Kraljice Jelene 5.Vahide Maglajić 6.Nadežde Petrović 7.Habibe Stočević 8.Ulica 8. marta 9.Put Djevojačkih voda
Tuzla	1.Adele Ber 2.Amalije Lebeničnik 3.Babice Laude 4.Dr. Milice Kosorić 5.Dr. Rose Hadživuković 6.Fride Laufer 7.Gine Herman 8.Jusufa i Mevle Jakubović 9.Kraljice Katarine 10.Radojke Lakić
Višegrad	1. Carice Milice 2. Majke Jugovića
Zenica	1. Ulica Kraljice Katarine 2. Ulica Sestara Ditrih

4. ANALIZA PRAVNOG OKVIRA ZA IZMJENU NAZIVA ULICA U BOSNI I HERCEGOVINI

Lejla Gačanica

UVOD

Ravnopravnost spolova predstavlja fundamentalno pravo za sve i od suštinskog je značaja za svaku demokratsku sredinu. Da bi ovo pravo bilo ostvareno, ono mora biti ne samo prepoznato s pravne strane, već i uspješno primjenjeno na sve aspekte političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog života. Lokalni nivo, imajući u vidu oblasti i nadležnosti koje obuhvata, vjerovatno najdirektnije utiče na svakodnevne živote žena i djevojčica, muškaraca i dječaka. Na ovom nivou se donose odluke koje najdirektnije utiču na njihov život i o dobroj upravi ovisi da li će svojim odlukama poboljšati uslove u kojima građani i građanke žive i rade. Lokalna vlast, budući da predstavlja nivo vlasti sa kojima su građani/ke u najneposrednijem kontaktu, najpogodnije su tlo za borbu protiv širenja neravnopravnosti, kao i za promovisanje istinski ravnopravnog društva. One su u poziciji da kroz nadležnosti i saradnju sa najrazličitijim lokalnim akterima, preduzmu konkretne korake ka postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.[22] Razvijanje društva zasnovanog na ravnopravnosti znači da lokalna vlast uzme u obzir rodni aspekt pri kreiranju strategija, vođenju svojih organizacija, vidljivosti i uvažavanju podjednako potreba i dostignuća žena i muškaraca.

Žene i muškarci imaju pravo podjednakog učešća u upravi i javnom životu njihovih regiona, općina i lokalnih zajednica. Ovo podrazumijeva i mogućnosti iniciranja, predlaganja i zagovaranja za izmjene unutar lokalnih zajednica koje bi doprinijele rodnoj ravnopravnosti. Sasvim sigurno da je vidljivost žena i njihovih dostignuća u javnom prostoru važan segment borbe protiv stereotipa i rodnih uloga, ali i simbolički važan korak ka ravnopravnosti. Imenovanje ulica nije samo stvar „političke korektnosti" već je od vitalnog značaja za postizanje pravednosti u kulturnom i političkom predstavljanju i sprečavanje simboličkog potiskivanja marginaliziranih društvenih grupa i njihovih istorijskih identiteta. Imenovanje ulica i drugih javnih prostora je neophodno za očuvanje kulturne baštine ali i sjećanja na one kojih rijetko ili nikako nema u javnim prostorima. Ovo je također prilika da se istaknu značajne žene koje možda nisu široko poznate u zajednici, odnosno da se njihovi doprinosi upišu u javne prostore i društveno sjećanje. Javni prostori nisu samo infrastrukturna mjesta već i mjesta identiteta, socijalne povezanosti i istorije. Posebno je važno razumjeti kako prava na imenovanje mjesta i toponomastičke prakse djeluju ideološki na obespravljivanje ili osnaživanje marginaliziranih grupa dok polažu pravo na javni prostor, politički legitimitet i ono što stručnjaci za prostor nazivaju 'politikom pripadnosti'.[23]

Imena ulica jesu snažan mehanizam za legitimitet društveno-političkog poretka. Nazivi ulica imaju važnu ulogu u tome da doprinesu zvaničnim verzijama istorije koju ugrađuju u urbano okruženje. Snaga (prigodnih) naziva ulica proizlazi iz njihove sposobnosti da ubroje nacionalni narativ o prošlosti, iako na fragmentiran način, u brojne narative grada.[24] U jednoj od analiza naziva ulica u Hrvatskoj, autorice su postavile pitanje: „Povijest, ako je suditi po ulicama glavnih

22 *Evropska povelja o ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou*, Agencija lokalne demokratije Mostar, 2012.

23 Novas Ferradás, M. Commemorative Urban Practices and Gender Equality: The Case of Santiago de Compostela's Urban Anthroponymy, u *Hábitat y Sociedad* (issn 2173-125X), n.º 2018, pp. 109-129. Dostupno na: http://institucional.us.es/revistas/habitat/11/Hys11-mon06.pdf.

24 Azaryahu, M. *The Power of Commemorative Street Names*. 1996, dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/10.1068/d140311.

europskih gradova, pripada muškarcima. Ako su gradski identiteti "muški", gdje je onda mjesto (i vrijeme) za žene?".[25]

Urbani prostor nije rodno neutralan i obilježavaju ga hijerarhije i višestruke nejednakosti koje prožimaju rodne odnose - poput klasnih ili etničkih odnosa - materijalizuju se u gradu, pretvarajući ga u simbolički značajan prostor. Ulični prostori obično imaju mušku i/ili vojnu (herojsku ili viktimološku) figuru, otkrivajući snažnu društveno-političku tradiciju kulta „velikih ljudi", koji ostavlja malo prostora u toponomastičkom pejzažu za žene, radničke klase i seksualne manjine.

Poziciju žena u obilježavanju javnog prostora određuje i pozicioniranje u centru, odnosno smiještanje ulica imenovanih po ženama u periferije kao simbolički manje važne i nefrekventne oblasti naselja i gradova. Rodne nejednakosti i njihovi materijalni izrazi još su čvrsto ukorijenjeni u kulturni kontekst koji održava androcentrični pristup prostoru. Radeći na pružanju veće vidljivosti ženama u javnom prostoru, norme i prakse koje dominiraju stvaranjem javnog prostora sada se propituju (i mijenjaju), kao i uticaj na one koji koriste i ispunjavaju javni prostor.[26]

Imenovanje urbanih elemenata raširen je proces političkog odlučivanja koji pokušava obilježiti i ozakoniti razumijevanje istorije kroz prostorne narative moći. Toponomija ulica, zajedno sa spomenicima i imenovanjem zgrada, institucija dio su sistema politika sjećanja. Nazivi ulica omogućavaju čitanje istorije grada. U tom kontekstu, akcija „100 žena – 100 ulica po ženama" predstavlja dio strateškog plana Inicijative *Mir sa ženskim licem* kojoj je cilj da se kroz kulturu sjećanja u BiH vrednuje i čuva sjećanje na postignuća, iskustva i doprinos žena kroz istoriju i danas.

Ova analiza ima za cilj pružiti informacije o postupcima za predlaganje i izmjene naziva ulica i drugih javnih mjesta u Bosni i Hercegovini (BiH), sa fokusom na odabrane lokalne zajednice u kojima će se, u okviru akcije „100 žena - 100 ulica po ženama", aktivno zagovarati i predlagati izmjene naziva ulica tako da nose imena po istaknutim i zaslužnim ženama. Analiza stoga daje pregled pravnog okvira koji reguliše ovu oblasti, fokusirajući se na lokalni nivo u čijoj nadležnosti jeste prostorno uređenje, urbanizam i komunalne usluge. Imajući u vidu lokalnu nadležnost, iako u osnovnim principima vrlo slični, propisi kojima se uređuje postupak, uslovi i kriteriji za izmjenu naziva ulica sadrže niz specifičnosti zbog čega je analiza struktuirana kroz opšte zaključke uz obradu propisa za svaku pojedinačnu lokalnu zajednicu. Izmjenu naziva ulica, gledajući inicijativu u njenoj društvenoj i pravnoj kompleksnosti, treba razumjeti ne samo kao zakonsko pravo na predlaganje i iniciranje izmjena naziva ulica već i kao šira prava građana/ki da učestvuju u proizvodnji mjesta i da se njihovi kulturni identiteti i istorije javno priznaju.

PRAVNI OKVIR O NAZIVIMA ULICA I DRUGIH JAVNIH MJESTA

Pitanja prostornog uređenja, urbanizma i komunalnih djelatnosti su u BiH u nadležnosti lokalnih samouprava. Ustav BiH ne reguliše pitanje lokalne samouprave, a u entitetima Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republika Srpska (RS), te u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine (BDBiH) postoje određene razlike u konceptu lokalne samouprave, naročito u organizaciji jedinica lokalne samouprave. U BiH jedinice lokalne samouprave imaju utvrđene izuzetno značajne nadležnosti u čijem su opsegu, u manjoj ili većoj mjeri, gotovo sve oblasti svakodnevnih životnih potreba građana uključujući komunalnu, stambenu, prostornu. Izuzetno je važno da se pitanja ravnopravnosti spolova shvate kao dio svih razvojnih i reformskih procesa, čiji je konačni cilj da doprinesu razvoju društva i poboljšanju kvaliteta života svih pojedinaca i pojedinki.

25 Perić, I. i Kuzmanić, A. *Muškarcima gradovi, ženama zaborav*. H-Alter.org, 4.12.2018, http://www.h-alter.org/vijesti/muskarcima-gradovi-zenama-zaborav.

26 Ouali, N. i drugi. *Women in Brussels street names. Topography of a minoritisation*. Dostupno na: https://doi.org/10.4000/brussels.5433.

Entitetski zakoni o lokalnoj samoupravi regulišu nadležnost za donošenje odluka u oblasti, između ostalih, izmjene naziva javnih mjesta.

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (ZOPLS)[27], utvrđuje da je Općinsko vijeće nadležno za donošenje odluka na općinskom nivou kao što su statut, prostorni planovi (prostorni plan, urbanistički plan, regulacioni i zoning planovi i urbanistički projekti). ZOPLS kao vlastite nadležnosti jedinica lokalne samouprave utvrđuje uređenje prostora i zaštitu okoline, zatim donošenje i usvajanje prostorno planske dokumentacije, stambenu politiku. Pored navedenog ZOPLS utvrđuje nadležnosti jedinica lokalne samouprave u oblastima koje su uobičajene za lokalne zajednice kao što je komunalna infrastruktura, parkovi, kultura. Općinsko vijeće je nadležno i za utvrđivanje naziva ulica, trgova i dijelova naselja.

Ustav Republike Srpske[28] određuje kao nadležnosti općine: donošenje urbanističkog plana, obavljanje komunalnih djelatnosti, lokalne puteve i ulice, kultura. **Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske** (ZLSRS)[29] utvrđuje nadležnosti općina u oblastima: prostornog planiranja i građenja, stambeno-komunalnih djelatnosti, kulture. Nadležnosti skupštine općine ZLSRS utvrđuje dosta detaljno - Skupština tako ima u nadležnosti utvrđivanje naziva ulica, trgova i naselja te proglašenje praznika jedinice lokalne samouprave. Pored toga skupština je nadležna za donošenje odluka o upotrebi simbola jedinice lokalne samouprave, o članstvu jedinice lokalne samouprave u savezu općina i gradova i drugim organizacijama, o proglašenju počasnih građana i drugim nagradama i priznanjima.

Oba entiteta imaju zakone koji uređuju prostorno uređenje i definiraju pojmove javnih površina. Republika Srpska ima **Zakon o uređenju prostora i građenju**[30] prema kojem se prostornim ili urbanističkim planom utvrđuje urbano područje, uže urbano područje i područje posebne namjene. U FBiH se na kantonalnom nivou usvajaju zakoni o prostornom uređenju koji regulišu plansko uređenje prostora, planovi prostornog uređenja, njihov sadržaj i postupak donošenja (na nivou FBIH postoji samo **Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine**).[31] Statutima gradova u RS i FBiH, odlukama na nivou lokalne samouprave – gradova uređuju se nazivi ulica. Ovim odlukama se utvrđuju uslovi i način određivanja i obilježavanja naziva, ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta i vođenje registra.

Pored propisa koji utvrđuju nadležnosti, za ovu analizu je bitno da podsjeti na garanciju principa ravnopravnosti ugrađenu u domaće zakonodavstvo i međunarodne dokumente. Stoga je prilikom razmatranja relevantnih zakonskih odredbi za pokretanje inicijativa za izmjenu (ali i samog procesa odlučivanja o izmjeni naziva ulica) potrebno podsjetiti na obaveze iz dva dokumenta:

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (ZORS) garantuje ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti svima, bez obzira na spol, u svim oblastima života. ZORS u članu 19. propisuje da svi imaju jednaka prava i mogućnosti učešća i pristupa kulturnom životu bez obzira na spol, uključujući obavezu nadležnih organa vlasti i institucija da obezbijede jednake mogućnosti za pristup i dodjeljivanje nagrada zajednice za izuzetna dostignuća.

Evropska povelja o ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou[32] namijenjena je lokalnim

27 Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 49/2006, 51/2009.

28 Službeni glasnik Republike Srpske, broj 21/1992 – prečišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005.

29 Službeni glasnik Republike Srpske, broj 97/2016, 36/2019.

30 "Službeni glasnik RS", br. 40/2013, 2/2015 - odluka US, 106/2015 i 3/2016 - ispr., 104/2018 - odluka US i 84/2019.

31 "Službene novine Federacije BiH", broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10.

32 Savjet evropskih općina i regiona (CEMR), kao asocijacija lokalnih i regionalnih vlasti iz preko trideset zemalja Evrope, usvojio je 2006. godine Evropsku povelju o jednakosti muškaraca i žena u lokalnom životu. Do sada je Povelju potpisalo 256 evropskih lokalnih i regionalnih uprava. Tekst Povelje je dostupan na: https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_bos.pdf.

i regionalnim upravama Evrope koje se njenim potpisivanjem javno obavezuju da će slijediti principe ravnopravnosti spolova i sprovoditi odredbe propisane Poveljom u svojim sredinama. Jedan od principa Povelje je: uključivanje spolne perspektive u sve aktivnosti lokalne i regionalne uprave je neophodno u procesu poboljšanja ravnopravnosti između žena i muškaraca. U skladu s tim, država potpisnica prepoznaje važnost svog prostornog, transportnog, ekonomskog razvoja i strategije korištenja zemljišta i planova za stvaranje uslova u okviru kojih pravo na ravnopravnost između žena i muškaraca na lokalnom nivou može biti u potpunosti primijenjeno, uključujući pristup uslugama, kulturni život, mobilnost i pristup prevoznim sredstvima. Potpisnice se obavezuje da će prilikom sastavljanja, usvajanja i sprovođenja urbanističkih i prostornih strategija i planova uzeti u obzir potrebu da zagovara efektivnu ravnopravnost u svim aspektima života u lokalnoj zajednici i usvoji projektna rješenja koja uzimaju u obzir posebne potrebe žena i muškaraca. Prema podacima Opservatorija za praćenje provedbe Povelje, četiri općine iz BiH su je potpisale: Sarajevo, Mostar, Gradiška i Srbac.

LOKALNA SAMOUPRAVA

Na lokalnom nivou gradova ili opština/općina propisi o izmjenama naziva se uređuju odlukama ili pravilnicima teritorijalne jedinice lokalne samouprave i vrijede za područje koje ta jedinica obuhvata. Imajući u vidu da se analiza odnosi na različite lokalne zajednice, u nastavku će biti predstavljeni opšti nalazi kroz ključne segmente (pojmovi, kriteriji za izmjenu, predlagači) i individualni pregled za svaku od zajednica u kojoj će akcija izmjene naziva ulica biti provedena.

POJMOVI

Javne površine su sve površine čije je korištenje namijenjeno svima i pod jednakim uvjetima (javne ceste, ulice, trgovi, tržnice, igrališta, parkirališta, groblja, parkovske i zelene površine u naselju, rekreacijske površine i sl.)

Most obuhvata dio javne prometne površine koji je namijenjen za prelazak preko prirodnih i umjetnih prepreka.

Naselje je izgrađen i funkcionalno objedinjen prostor na kojem su obezbijeđeni uslovi za život, rad i zadovoljavanje zajedničkih potreba stanovnika, a mogu imati karakter gradskog ili seoskog naselja.

Naseljeno mjesto je teritorijalna jedinica koja, po pravilu, obuhvata jedno ili više naselja, sa područjem koje pripada tom naseljenom mjestu

Park je javna površina koja predstavlja dio grada ili naselja s održavanim zelenilom.

Ulicom se smatra javna saobraćajna ili druga površina namijenjena za kretanje unutar građevinskog područja grada ili naselja (kao npr. cesta, aleja, prilaz, magistrala, šetališta i slično). Područje ulice, odnosno trga obuhvata javnu saobraćajnu površinu s pripadajućim katastarskim česticama.

KOJI NAZIVI SE MOGU MIJENJATI?

Izmjena naziva se može odnositi na ulice (i/ili parkove i mostove) koji već imaju dodijeljeni naziv. Ovi postupci ujedno propisuju da se prijedlog za izmjenu naziva ulice mora dostaviti u formi koja uključuje i konkretnu ulicu čiji se naziv mijenja. Dakle, prijedlog za izmjenu obično mora sadržavati tačno utvrđenu ulicu, njen postojeći naziv i prijedlog novog naziva.

Pored izmjena postojećih naziva, postoji mogućnost predlaganja naziva za javne površine – ulice koje još nisu imenovane (npr. u izgradnji). U tom slučaju se prijedlog ne mora nužno odnositi na određenu ulicu već se može predložiti da jedno od prostora u izgradnji bude nazvano prema dostavljenom prijedlogu.

Većina propisa eksplicitno utvrđuje da dvije ili više ulica, dva ili više trgova i dva ili više dijelova naseljenih mjesta ne mogu nositi isti naziv. U općini Stari Grad Sarajevo naziv dodijeljen ili izmijenjen ne može biti ponovo mijenjan najmanje 10 godina, od dana davanja ili izmjene.

OVLAŠTENI PREDLAGAČI IZMJENA

Komisije koje se formiraju na nivou općina/gradova su zvanični predlagači, odnosno one upućuje prijedlog prema općinskom ili gradskom vijeću/skupštini. Međutim, same komisije također primaju prijedloge i u tom segmentu postoji mogućnost da građani/ke ili udruženja dostave prijedloge koje potom razmatra nadležna komisija i u slučaju pozitivnog stava upućuje vijeću na odluku. Statutima je utvrđeno da odluku o davanju naziva ulicama i drugim javnim prostorima donose gradska/općinska vijeća (ili Skupštine).

Propisi međutim predviđaju različit obim pravnih/fizičkih osoba koje mogu predložiti izmjenu naziva ulica: u najširem opsegu propis utvrđuje da su to zainteresirani građani, tijela, organizacije i institucije. Ipak, neki propisi daju precizniju listu predlagača poput: mjesne zajednice, načelnik opštine/gradonačelnik, odbornici, savjeti i predstavnici nacionalnih manjina, političke stranke i vjerske zajednice, ustanove i druga pravna lica, građani ulice čiji se naziv mijenja.

Prijedlozi za izmjenu se podnose u pisanom obliku, a formular za prijedlog izmjene naziva ulice je trenutno dostupan samo za općinu Stari Grad Sarajevo (Prilog 1). Ipak, ovaj obrazac odgovara zahtjevima većine analiziranih propisa i može služiti kao primjer forme i za druge općine/gradove iz ove analize.

Postoji i ograničena lista u dvije zajednice onih koji mogu podnijeti prijedloge: u Tuzli iako su ovlaštena udruženja civilnog društva i mjesne zajednice, građani/ke pojedinačno nisu navedeni. Sa druge strane, u Višegradu su isključene organizacije civilnog društva i građani/ke (osim ukoliko prijedlog ne dolazi iz savjeta mjesne zajednice), a ovlašteni su načelnik opštine, odbornici Skupštine opštine, savjet mjesne zajednice, kulturne i javne institucije.

KRITERIJI ZA NAZIV

U pogledu kriterija o tome koji nazivi su dozvoljeni, propisi su dosta ujednačeni i uključuju: univerzalne vrijednosti i značenja - imena poznatih ljudi, značajni istorijski i politički događaji, geografska obilježja, etnografska obilježja, važni događaji i datumi. Neke od zajednica propisuju i značaj – doprinos gradu/opštini ako se radi o prijedlogu imena osobe. Na primjer, za područje grada Tuzla se vodi jedinstven Fond naziva koji predstavlja temelj za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova. U Fondu se nalaze inicijative i prijedlozi za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova i podaci o zvaničnim nazivima ulica trgova, mostova i parkova. Fond vodi Stručni tim. Ako se predlaže naziv koji je već sadržan u Fondu, dovoljno je da podnosilac naznači da je naziv ulice, trga, mosta ili parka već uvršten u Fond naziva. I u drugim gradovima su ranije postojale inicijative za formiranje sličnog fonda, međutim u posmatranim zajednicama u trenutku pisanja ove analize, fond ima samo grad Tuzla.

Važno je istaći da postoje i ograničenja koja se odnose na imena osoba kao nazive: u pravilu propisi ili ne spominju ili ne dozvoljavaju da ulica, trg, most ili park dobije naziv po imenu žive osobe. Ponovno se naglašava nemogućnost davanja istog naziva za više ulica, trgova ili naseljenih mjesta unutar iste općine.

Prijedlozi trebaju sadržavati obrazloženja i u slučajevima prijedloga imena osoba i njihovu biografiju. Neki od propisa sadrže i obavezu obrazloženja zašto je predložena osoba relevantna (značajna kroz istoriju, njeni/njegovi doprinosi gradu ili općini ili državi, ili doprinosi u odbrani također – tamo gdje je to predviđeno) za određenu zajednicu.

Pregled propisa po mjestima (gradovi i općine)[33]

BANJA LUKA

Na području naseljenog mjesta grada Banja Luke, kao i u drugim naseljenim mjestima sa preko 2.000 stanovnika, obavezno je određivanje naziva ulica i trgova.

Propis	Odluka o utvrđivanju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta i obilježavanju zgrada brojevima, Službeni glasnik br. 24/201834
Kome se podnosi?	Inicijativa se pokreće pismenim putem, uz obrazloženje prijedloga, kod organa Gradske uprave nadležnog za komunalne poslove.
Ko donosi odluku?	Skupština grada Banja Luka donosi odluku o određivanju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta (Statut Grada, čl. 38, st.14).
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili promjenu postojećeg naziva, ulice, trga ili dijela naselja mogu pokrenuti zainteresirani građani, tijela, organizacije i institucije.
Sadržaj prijedloga	Propis ne uređuje detaljno sadržaj prijedloga. Stoga se preporučuje da sadrži podatke potrebne za argumentovanje prijedloga poput: biografije osobe čije se ime predlaže za naziv ulice; objašnjenje zašto je relevantna za grad/naselje; objašnjenje koji su benefiti (iz rodne, kulturološke, urbanističke perspektive). Prijedlog treba sadržavati i tehničke podatke: ime/naziv podnosioca, datum podnošenja, izmjena tačno koje ulice se traži ili da se dodijeli naziv trenutno neimenovanim ulicama.
Kriteriji za naziv	Imena ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta određuju se prema univerzalnim vrijednostima i značenjima - imenima poznatih ljudi, značajnim istorijskim i političkim događajima, geografskim, etnografskim, brojčanim i drugim odgovarajućim karakteristikama. Kriteriji su: - imena osoba koje su svojim potomcima povjerile nesebičnu žrtvu, junaštvo, odanost, vjeru, dobročinstvo, razvoj pismenosti, nauku o kulturi, profesiji, umjetničkom stvaralaštvu, osobe koje su bile osnivači, menadžeri, vladari, graditelji itd., - značajna na nacionalnom i globalnom nivou; - značajni događaji i datumi iz nacionalne i svjetske istorije, nauke i kulture.

33 Napomena: u tabelama se koristi jezik kojim su propisi pisani u pojedinoj jedinici lokalne samouprave. Utoliko u ovom dijelu postoji korištenje sva tri jezika u BiH.

34 Dostupno na: http://sgbl.banjaluka.rs.ba/rsg/klijent/akt.php?id_akt=33966

Tok postupka	Radi pripreme prijedloga naziva dijela naseljenog mjesta, ulica ili trgova, gradonačelnik imenuje Komisiju iz reda naučnih i stručnih radnika. Komisija za pripremu prijedloga imena naselja, ulica i trgova razmatra inicijative građana, organa, organizacija i institucija za davanje imena naseljima, ulicama i trgovima na području grada te nakon razmatranja inicijativa predlaže nazive ovlašćenom predlagaču. Nakon toga utvrđeni prijedlog upućuje se prvo nadležnoj skupštinskoj komisiji, a potom Skupštini grada na usvajanje Pripremu prijedloga odluke vrši organ Gradske uprave nadležan za komunalne poslove.
Napomene	► Na području grada Banja Luka, dvije ili više ulica, dva ili više trgova i dva ili više dijelova naseljenih mjesta ne mogu nositi isti naziv ► Ispod table naziva ulice, odnosno trga može se postaviti i dopunska tabla sa kratkim opisom značenja naziva ulice ili trga koja mora biti izgledom usklađena sa tablom naziva ulice odnosno trga (čl.11. st. 4).

BIHAĆ

Propis	Odluka o određivanju i obilježavanju naziva ulica i trgova i označavanju zgrada brojevima na području općine Bihać, „Službeni glasnik Grada Bihaća" 5/2011
Kome se podnosi?	Komisiji za određivanje naziva ulica i trgova putem Službe za komunalne djelatnosti, vode, zaštitu okoliša i inspekcijske poslove. Komisija za prostorno uređenje i zaštitu okoliša
Ko donosi odluku?	Gradsko vijeće na prijedlog Komisije za određivanje naziva ulica i trgova
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za određivanje, odnosno promjenu naziva ulica i trgova mogu pokrenuti građani s prebivalištem na području općine Bihać, mjesne zajednice, preduzeća i druga pravna lica sa sjedištem na području općine Bihać i političke stranke. Inicijativa se podnosi Komisiji. Komisija je dužna da primi i razmotri svaku inicijativu za određivanje, odnosno promjenu naziva ulica i trgova i da općinskom vijeću uz prijedlog za određivanje odnosno promjenu naziva ulica i trgova dostavi i detaljno obrazloženje prijedloga.
Sadržaj prijedloga	Pismenim putem
Kriteriji za naziv	Nazivi ulica i trgova na području općine Bihać određuju se prema imenima ličnosti, događajima i datumima od posebnog značaja za: - nastanak, učvršćivanje i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine - historiju, društveno-ekonomski i politički razvoj Bosne i Hercegovine - kulturnu i naučnu baštinu Bosne i Hercegovine - kulturnu i naučnu baštinu civilizacije uopšte. Nazivi ulica i trgova određuju se prema imenima ličnosti koje su svojim djelom dale doprinos u borbi za stvaranje i odbranu Bosne i Hercegovine.

Tok postupka	Komisija za prostorno uređenje i zaštitu okoliša u djelokrugu rada razmatra pitanja koja se odnose na predlaganje naziva ulica, trgova i mostova na području grada.
Kontakti	
Napomene	► Dvije ili više ulica, odnosno dva ili više trgova na području općine Bihać ne mogu se obilježiti istim nazivom ► Ulicama i trgovima ne mogu se davati imena živih ličnosti ► Općinska služba nadležna za poslove urbanog uređenja i građenja dužna je u roku od 30 dana od dana donošenja odluke o usvajanju regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta obavijestiti Komisiju o usvajanju regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta. Komisija je dužna da prije početka realizacije regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta podnese prijedlog za određivanje naziva ulica i trgova na području obuhvata regulacionog plana, odnosno urbanističkog projekta.

BIJELJINA

Propis	Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o nazivima trgova i ulica u gradu Bijeljina i naseljenim mjestima Janja i Dvorovi, 'Službeni glasnik opštine Bijeljina'', broj:8/89, 3/92, 4/92, 6/92, 5/94, 2/04, 23/10, 8/13, 05/14, 05/15[35]
Ko donosi odluku?	Skupština grada donosi odluku o određivanju naziva ulica, trgova, dijelova naseljenih mjesta i mjesnih zajednica (čl.39 st. 15. Statuta Grada Bijeljina).
Ko može predložiti izmjenu?	Prijedlog mogu podnijeti gradonačelnik, svaki odbornik, radno tijelo Skupštine grada i 10% birača ili 1000 birača sa područja grada. Prijedlog mogu podnijeti i građani u formi građanske inicijative gdje je potrebno prikupiti najmanje 5% potpisa birača sa područja grada, kao i putem zbora građana u mjesnoj zajednici na čijem području se nalazi ulica ili putem savjeta te mjesne zajednice.
Tok postupka	Nazive trgova i ulica određuje Skupština grada, na prijedlog Komisije koju obrazuje svojim posebnim aktom. Stručne, administrativne, tehničke i druge poslove za potrebe Komisije obavlja Odjeljenje za stambeno komunalne poslove i zaštitu životne sredine Gradske uprave grada Bijeljina.
Kontakti	Odjeljenje za stambeno-komunalne poslove i zaštitu životne sredine

35 Dostupno na: https://www.gradbijeljina.org/download/sluzbeni_glasnik_grada_bijeljina_broj_05-15.pdf.

BOSANSKO GRAHOVO

Ulice i trgovi u naseljenim mjestima na teritoriji opštine Bosansko Grahovo moraju imati određeni naziv.

Propis	Odluka o označavanju naseljenih mjesta, naselja, naziva ulica i trgova, načinu određivanja kućnih brojeva i označavanju zgrada kućnim brojevima na području opštine Bosansko Grahovo (Službeno glasilo Opštine Bosansko Grahovo 2/2019)[36]
Kome se podnosi?	Komisija za razmatranje prijedloga za izmjene naziva trgova i ulica
Ko donosi odluku?	Opštinsko vijeće (čl. 18. Statuta). Nazive ulica i trgova odnosno promjenu naziva ulica i trgova utvrđuje Opštinsko vijeće Bosansko Grahovo na obrazloženi predlog Komisije za utvrđivanje i obilježavanje datuma i događaja značajnih za opštinu Bosansko Grahovo, dodjelu opštinskih priznanja, imena naselja i dijelova.
Ko može predložiti izmjenu?	Komisija podnosi prijedlog za utvrđivanje ili promenu naziva ulice, odnosno trga po svojoj inicijativi ili na predlog građana.
Sadržaj prijedloga	Građani prijedlog za utvrđivanje ili promenu naziva ulice ili trga podnose Komisiji u pismenom obliku i sa obrazloženjem.
Kriteriji za naziv	Geografska, etnografska, istorijska, kulturna obilježja, imena istorijskih znamenitih ličnosti, važni događaji i datumi, kao i drugi prikladni nazivi.
Tok postupka	Komisija razmatra pristigle prijedloge za izmjene naziva trgova i ulica te po završetku podnošenja prijedloga, upućuje Opštinskom vjeću na usvajanje. Služba za obnovu, urbanizam, stambeno-komunalne i imovinsko-pravne poslove vodi Adresni registar (uključujući nazive ulica i trgova; raniji naziv ulice, odnosno trga sa datumom nastale promene).
Napomene	► U istom naseljenom mjestu dvije ili više ulica ne mogu imati isti naziv. ► Nazivi ulica odnosno trgova moraju biti prikladni u odnosu na njihov položaj u naselju, veličinu, značaj i tradiciju. ► Kada za određenu ulicu nije utvrđen naziv, Služba za obnovu, urbanizam, stambeno-komunalne i imovinsko-pravne poslove će o tome obavestiti Komisiju, sa zahtjevom da se utvrdi prijedlog naziva ulice u roku od 60 dana.

36 Dostupno na: https://www.bosanskograhovo.ba/ba/stream.php?kat=165#.

MODRIČA

Na području naseljenog mjesta Modriča obavezno je određivanje i obilježavanje naziva ulica, trgova i označavanje zgrada brojevima.

Propis	Odluka o određivinju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta, označavanje zgrada i građevinskih parcela brojevima, Službeni glasnik Opštine Modriča 6/2019[37]
Kome se podnosi?	Inicijativa se pokreće pismenim putem kod Odjeljenja za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i ekologiju.
Ko donosi odluku?	Skupština opštine donosi odluku o određivanju naziva ulica, trgova, dijelova naseljenih mjesta i mjesnih zajednica (Statut Opštine Modriča, čl.37. st. 14).
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili promjenu postojećeg naziva ulice, trga ili dijela naseljenog mjesta odnosno da je ulica, trg ili dio naseljenog mjesta prestalo da postoji, mogu pokrenuti zainteresovani građani, organi, organizacije, udruženja građana, mjesne zajednice, načelnik opštine i odbornik Skupštine opštine Modriča.
Kriteriji za naziv	Nazivi ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta određuju se prema geografskom, etnografskom, numeričkom ili drugom prikladnom obilježju, značajnim istorijskim i političkim događajima, kao i prema imenima zaslužnih ličnosti.
Tok postupka	Naziv ulice, trga ili dijela naseljenog mjesta, kao i promjenu postojećeg naziva ulice, trga ili dijela naseljenog mjesta, utvrđuje odlukom Skupština opštine na prijedlog načelnika opštine. Načelnik opštine imenuje Komisiju iz reda odbornika, naučnih i stručnih radnika koja radi na pripremi prijedloga. Odjeljenje za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i ekologiju prima prijedloge i dalje proslijeđuje Komisiji. U roku od 30 dana od dana proslijeđene inicijative Komisija sačinjava i dostavlja prijedlog naziva ulice, trga ili dijela naseljenog mjesta Odjeljenju za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i ekologiju. Odjeljenje za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i ekologiju, uporedo sa izgradnjom naseljenog mjesta (odnosno dijelom naseljenog mjesta), rekonstrukcijom postojećih naseljenih mjesta, obezbjeđuje izvršenje poslova u vezi sa određivanjem naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta i označavanje zgrada brojevima. Podaci o naseljenim mjestima, ulicama, trgovima i zgradama vode se u posebnom registru koje vodi Odjeljenje za prostorno uređenje, stambeno komunalne poslove i ekologiju.
Napomene	► dvije ili više ulica, dva ili više trgova ne mogu se obilježiti istim nazivom.

37 Dostupno na: http://modrica.ba/md/wp-content/uploads/2019/09/06_19.pdf.

PRIJEDOR

Na području grada Prijedor u svim naseljenim mjestima sa preko 2.000 stanovnika obavezno je određivanje i obilježavanje ulica i trgova.

Propis	Odluka o određivanju i obilježavanju ulica i trgova i označavanju zgrada kućnim brojevima na području grada Prijedor, Službeni glasnik Grad Prijedor 8/2018 i 9/2018[38] Odluka o kriterijumima i postupku za određivanje i promjenu imena ulica i trgova na području Grada Prijedora, Službeni glasnik Grad Prijedor 13/17[39]
Kome se podnosi?	Inicijativa se pokreće pismenim putem, uz obrazloženje prijedloga, kod odjeljenja nadležnog za stambeno komunalne poslove (Komisija za određivanje i promjenu imena ulica i trgova – Komisija je imenovana 2017. godine).
Ko donosi odluku?	Skupština grada donosi odluku o određivanju naziva ulica, trgova, dijelova naseljenih mjesta i mjesnih zajednica (čl.39 st. 14. Statuta Grada Prijedora).
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili promjenu imena ulice ili trga, odnosno prestanka postojanja ulice ili trga mogu pokrenuti zainteresovani građani, organi, organizacije i institucije. Pisane prijedloge za imenovanje i promjenu naziva ulica i trgova, Komisiji za određivanje i promjenu imena ulica i trgova mogu podnijeti: udruženja građana, grupe građana putem savjeta mjesnih zajednica, savjeti mjesnih zajednica, savjeti i predstavnici nacionalnih manjina, političke stranke i vjerske zajednice, ustanove i druga pravna lica, odbornici Skupštine grada i gradonačelnik.
Sadržaj prijedloga	Prijedlog u pisanom obliku se podnosi Komisiji i treba da sadrži: 1. prijedlog za određivanje ulice, odnosno trga 2. tekstualni opis sa osnovnim podacima o lokaciji i izgledu ulice ili trga. Na zahtjev Komisije, podnosilac prijedloga dužan je dostaviti dodatnu dokumentaciju. Prijedlozi koji ne budu podneseni u skladu sa odredbama ovog člana neće se uzeti u razmatranje. Ako se za ime ulice odnosno trga predlaže ime osobe, potrebno je priložiti biografiju koja mora sadržavati osnovne podatke o osobi i značaju njenog doprinosa zbog kojeg se podnosi prijedlog. Prijedlozi (imena) trebaju biti valjano obrazloženi i argumentovani. Komisija ocjenjuje kvalitet predloženog rješenja i njegovu sadržinu. Kvalitet predloženog rješenja prilikom predlaganja imena osobe izražava se u njenom liku i djelu, te njenom uticaju na prošlost, sadašnjost i budućnost građana i grada Prijedora.
Kriteriji za naziv	Ulici ili trgu može se dati ime koje ima geografska, etnografska, numerička i druga prikladna obilježja, kao i ime umrle znamenite ličnosti. Skupština grada će svojom posebnom odlukom, a na prijedlog Komisije utvrditi kriterije za određivanje imena ulica i trgova.

38 Dostupno na: http://www.prijedorgrad.org/files/sadrzaj/S4810_Sluzbeni%20glasnik%208%2018.pdf.

39 Dostupno na: http://www.prijedorgrad.org/files/sadrzaj/S3716_SL_GLASNIK_BR._13-17_20171207_062102_355.pdf.

Tok postupka	Ime ulice i trga određuje Skupština grada Prijedora, na prijedlog Komisije za određivanje i promjenu imena ulica i trgova na području grada Prijedora. Komisija utvrđuje prijedloge za imenovanje ulica i trgova. Prilikom utvrđivanje prijedloga Komisija se rukovodi sledećim kriterijumima: 1. da se uvaže izvorna rješenja, odnosno stari nazivi ulica i trgova iz vremena kad su izgrađeni kao i nazivi koji su se udomaćili i postali dio svijesti građana, uz mogućnost pojedinačne promjene na inicijativu predlagača 2. da imena trgova i ulica mogu nositi imena značajnih ličnosti iz domena nauke i kulture, zdravstva, prosvete, sporta i lica koja su doprinijela razvoju grada, te međunarodno značajnih ličnosti, gradova i država, 3. da se izuzetno, za značajan doprinos razvoju i ugledu grada, nazivima ulica i trgova mogu davati imena živih, 4. da se mogu uzimati imena ličnosti, datumi i pojmovi vezani za antifašističku borbu i iz istorije naroda Republike Srpske i BiH, 5. da se vodi računa i o zastupljenosti nacionalnih manjina u Prijedoru, 6. da se vodi računa o nacionalnoj zastupljenosti svih naroda, 7. da se mogu davati imena ulicama i u većim centrima mjesnih zajednica.
Napomene	► Dva ili više naselja, dvije ili više ulica, kao i dva ili više trgova, ne mogu imati isti naziv. ► Pored imena ulice tabla može da sadrži i titulu, zanimanje ili neku drugu riječ kojom se dodatno pojašnjava doprinos date osobe, ispisano malim štampanim slovima. ► Nadležno odjeljenje je dužno u roku od 3 mjeseca od dana utvrđivanja ili promjene imena ulice ili trga i određivanja ili promjene kućnih brojeva postaviti nove ili zamijeniti stare table sa imenom ulice ili trga.

SARAJEVO

Grad Sarajevo ima četiri općine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad. Odredbe koje vrijede za sve četiri općine su Statut grada Sarajeva i Odluka o obilježavanju ulica i trgova i zgrada brojevima, Službene novine Kantona Sarajevo. U nastavku slijedi pregled propisa prema Odluci i pregled za dvije sarajevske općine (Stari Grad i Centar), kao ogledni primjeri s obzirom na pravilnike usvojene na općinskim nivoima o davanju naziva ulicama.

OPĆINA STARI GRAD

Propis	Odluka o obilježavanju ulica i trgova i zgrada brojevima, Službene novine Kantona Sarajevo 7/94 i 12/06 (važi za sve općine grada Sarajeva) Pravilnik o postupku davanja mišljenja o utvrđivanju ili promjeni imena ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i drugih objekata na području općine
Kome se podnosi?	Inicijativa se podnosi Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno - historijsko nasljeđe Općinskog vijeća Stari Grad Sarajevo.
Ko donosi odluku?	Skupština Kantona Sarajevo
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili izmjenu naziva ulica mogu podnijeti: - Organizacije, udruženja i druge pravne osobe - Svaki punoljetni građani općine - Svi punoljetni građani ulice čiji se naziv mijenja (samo ukoliko se radi o nazivu ulice)
Sadržaj prijedloga	Propisani obrazac sadrži sljedeće podatke: Postojeći naziv (popunjava se ukoliko je naziv već dodijeljen) Prijedlog novog naziva Broj stanovnika (ukoliko se radi o nazivu ulice) Detaljno obrazloženje sa razlozima i relevantni dokazi za promjenu naziva Spisak stanovnika iz ulice kojoj se daje naziv ili se naziv mijenja, sa potpisima i brojem L.K. koji podržavaju inicijativu (najmanje 100 građana, odnosno nadpolovična većina građana u ulicama sa manjim brojem stanovnika)

Kriteriji za naziv	Kriterije za izmjenu ili dodjelu novog naziva određuju se po: - Geografskim pojmovima (npr. naziv po gradu, rijeci, toponimima sl.) - Datumima vezanim za značajne događaje iz historije BiH. - Imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji BiH - Imenima formacija, šehida i poginulih boraca iz odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995. godine (dobitnici najvećih ratnih priznanja) - Imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH (osvojene nagrade) - Prema ranijem, historijskom nazivu.
Obrazac prijedloga	http://starigrad.ba/userfiles/file/formulari/komunalno/zahtjev_za_promjena_ulice_kucni_broj_2017.pdf
Tok postupka	Inicijativa se pokreće u pisanom obliku na propisanom obrascu (obrazac koji se može preuzeti u prostorijama mjesne zajednice, info pultu općine, kao i na WEB stranici općine). Inicijativa se podnosi Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno - historijsko naslijeđe Općinskog vijeća Stari Grad Sarajevo. Prilikom razmatranja inicijative Komisija ocjenjuje da li i ista zadovoljava kriterije propisane ovim Pravilnikom, navedene u propisanom obrascu, te, ukoliko se radi o davanju ili izmjeni naziva ulice, može zahtjevati da Savjet mjesne zajednice sazove zbor građana radi izjašnjenja o prijedlogu ili od podnosioca inicijative (za bilo koje davanje ili izmjenu naziva) zatražiti dostavu dodatne dokumentacije. Usvojeni prijedlog se dostavlja nadležnoj Komisiji za obilježavanje, čuvanje i njegovanje historijskih događaja i ličnosti Skupštine Kantona Sarajevo, odnosno drugom organu, na dalju nadležnost.
Napomene	► Naziv dodijeljen ili izmijenjen, u skladu sa odredbama ovoga Pravilnika, ne može biti ponovo mijenjan najmanje 10 godina, od dana davanja ili izmjene.

OPĆINA CENTAR

Propis	Odluka o obilježavanju ulica i trgova i zgrada brojevima, Službene novine Kantona Sarajevo 7/94 i 12/06 (važi za sve općine grada Sarajeva) Pravilnik o postupku davanja mišljenja o utvrđivanju ili promjeni imena ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i drugih objekata i lokaliteta na području općine Centar, Službene novine Kantona Sarajevo 45/17[40]
Kome se podnosi?	Inicijativa se podnosi Komisiji za javna priznanja i obilježavanja historijskih događaja i ličnosti.
Ko donosi odluku?	Skupština Kantona Sarajevo

40 Dostupno na: https://skupstina.ks.gov.ba/sites/skupstina.ks.gov.ba/files/d.niksic1.pdf.

Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili izmjenu naziva ulica mogu podnijeti: - Općinski načelnik; općinski vijećnici; Komisija za javna priznanja i obilježavanja historijskih događaja i ličnosti; savjet mjesne zajednice; zbor građana; kulturne i javne institucije, organizacije, udruženja i druge pravne osobe; 51% i više građana ulice, naselja.
Sadržaj prijedloga	Inicijativa se podnosi u pisanom obliku (na odgovarajućem obrascu) i sadrži: Postojeći naziv (popunjava se ukoliko je naziv već dodijeljen) Prijedlog novog naziva Broj stanovnika (ukoliko se radi o nazivu ulice) Detaljno obrazloženje sa razlozima i relevantni dokazi za promjenu naziva Spisak stanovnika iz ulice kojoj se daje naziv ili se naziv mijenja, sa potpisima i brojem L.K. koji podržavaju inicijativu (najmanje 51% ukupnog, stalno prisutnog rezidentnog stanovništva) Mišljenje Kantonalnog Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa.
Kriteriji za naziv	Kriteriji za izmjenu ili dodjelu novog naziva određuju se po: - Geografskim pojmovima (npr. naziv po gradu, rijeci, toponimima sl.). - Datumima vezanim za značajne događaje iz historije BiH. - Imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji BiH. - Imenima formacija i poginulih boraca NOR-a 1941-1945. - Imenima formacija, šehida i poginulih boraca iz odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995. godine (dobitnici najvećih ratnih priznanja). - Imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH (osvojene nagrade).
Obrazac prijedloga	http://www.centar.ba/upload/documents/obrasci/07-24.pdf
Tok postupka	Inicijativa se podnosi Komisija za javna priznanja i obilježavanja historijskih događaja i ličnosti. Komisija prijedlog dostavlja mjesnoj zajednici u kojoj se ulica nalazi radi anketiranja. MZ saziva zbor građana radi konsultacija, kojima moraju biti prisutna bar 2 člana Komisije. Kada stanovnici/e ulice budu saglasni/e sa promjenom imena, inicijativa se vraća na nadležno općinsko vijeće, potom nazad na Komisiju, koja je šalje na Skupštinu Kantona Sarajevo (KS). Nakon što Skupština KS donese odluku, zahtjev za promjenu imena šalje se Zavodu za planiranje Kantona Sarajevo.

TUZLA

Propis	Odluka o načelima, kriterijima i postupku za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova na području grada Tuzla, Službeni glasnik 2/2015[41]
Kome se podnosi?	Stručni tim za određivanje naziva ulica i trgova
Ko donosi odluku?	Naziv ulice, parka, mosta ili trga određuje Gradsko vijeće grada Tuzla.
Ko može predložiti izmjenu?	Pisane inicijative za uvrštavanje naziva ulice, trga, mosta ili parka u Fond. Stručnom timu prijedloge mogu podnijeti: vijećnici Gradskog vijeća, savjeti mjesnih zajednica, organizacije civilnog društva i ustanove i druge pravne osobe.
Sadržaj prijedloga	Uz pisane inicijative za uvrštavanje naziva ulice, trga, mosta ili parka u Fond, dostavlja se obrazloženje koje mora sadržavati osnovne podatke o predloženom nazivu, posebno one koji su opredjeljujući kod predlaganja naziva (historijskog datuma, toponima i slično). Kada se inicijativa odnosi na ime neke osobe, ista mora sadržavati kratke biografske podatke i one podatke koji se odnose na doprinos navedene osobe razvoju grada Tuzla i Bosne i Hercegovine. Inicijative obavezno trebaju sadržavati tekstualni opis s osnovnim podacima o lokaciji, graničnim tačkama i izgledu ulice, trga, mosta ili parka, te po mogućnosti i grafički prikaz ulice, trga, mosta ili parka i razloge zbog kojih se predlaže taj naziv. Na zahtjev Stručnog tima, podnosilac prijedloga je dužan dostaviti i dodatnu dokumentaciju.
Kriteriji za naziv	Naziv ulice, trga, mosta ili parka se određuje po geografskim i drugim pojmovima (kao npr. toponimi), datumima vezanim za značajne događaje iz historije Tuzle i Bosne i Hercegovine, po imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji Tuzle i Bosne i Hercegovine (kao npr. u periodu srednjovjekovne bosanske države, narodnooslobodilačke borbe 1941.-1945. i odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.- 1995. godine i sl.) i imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju grada Tuzla. Prilikom utvrđivanja prijedloga Stručni tim se rukovodi sljedećim načelima: - uvažavanje izvornih rješenja, odnosno pravih imena ulica i trgova iz vremena kada su izgrađeni, kao i naziva koji su se odomaćili tokom historije i postali dio svijesti građana, - da se pri imenovanju nepotrebno više puta ne mijenja ime ulice odnosno trga, - uvažavanje potrebe grupisanja imena ulica i trgova radi kvalitetne orijentacije, - da se ulicama, trgovima, parkovima i mostovima po mogućnosti prvenstveno određuju nazivi po geografskim nazivima, toponimima, historijskim ličnostima - da nazivi po mogućnosti budu što kraći i usaglašeni s odgovarajućim mogućnostima u programima za izdavanje identifikacionih dokumenata građana.

41 Dostupno na: http://grad.tuzla.ba/wp-content/uploads/2014/11/službeni-glasnik-2.15.pdf.

	Za područje grada Tuzla se vodi jedinstven Fond naziva koji predstavlja temelj za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova. U Fondu se nalaze inicijative i prijedlozi za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova i podaci o zvaničnim nazivima ulica trgova, mostova i parkova. Fond vodi Stručni tim. Ako se predlaže naziv koji je već sadržan u Fondu, dovoljno je da podnosilac naznači da je naziv ulice, trga, mosta ili parka već uvršten u Fond naziva.
Tok postupka	Prijedlog o nazivu ulice, trga, mosta ili parka Gradskom vijeću podnosi Stručni tim za određivanje naziva ulica i trgova na području grada Tuzla, uz prethodno pribavljanje mišljenje građana ili organa mjesne zajednice, na čijem se području ulica, park, most ili trg nalazi. Po primitku prijedloga, Stručni tim pristupa razmatranju inicijativa pri čemu ocjenjuje kvalitet predloženog naziva i njegovu sadržajnost. Kvalitet predloženog naziva prilikom predlaganja imena osobe ogleda se u njenom liku i djelu, te njegovog posrednog i neposrednog uticaja na prošlost, sadašnjost i budućnost građana grada Tuzla i Bosne i Hercegovine. Sadržajnost prijedloga ogleda se u uvažavanju srazmjerne zastupljenosti naziva iz razdoblja srednjovjekovne Bosne, prije i nakon navedenog perioda, perioda narodnooslobodilačke borbe 1941.-1945. i odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godina rata i potrebe očuvanja bitnih vrijednosti i odrednica antifašističkog i humanističkog značaja. Stručni tim izrađuje spisak prijedloga za određivanje novih ili izmjenu postojećih naziva ulica, trgova, mostova, parkova na području grada Tuzla s tekstom prednacrta odluke (u daljem tekstu: odluka) i dostavlja ga gradonačelniku grada Tuzla uz prethodno pribavljeno mišljenje Službe za prostorno uređenje u pogledu provodljivosti odluke s aspekta usklađenosti odluke s prostorno-planskom dokumentacijom. Gradonačelnik grada Tuzla (u daljem tekstu: gradonačelnik), razmatra prednacrt Odluke iz prethodnog stava ovog člana i ukoliko istu ocijeni spremnom za razmatranje, prosljeđuje u dalju proceduru ka Gradskom vijeću. Gradsko vijeće utvrđuje nacrt Odluke i određuje javnu raspravu u trajanju od 30 dana. Tokom trajanja javne rasprave obavezno će se pribaviti mišljenje građana, odnosno građana naselja na čijem području se određuje novi ili mijenja postojeći naziv. Ako se za naziv predlaže ime neke historijske ličnosti, od čije je smrti prošlo manje od 100 godina, pribavit će se saglasnost nasljednika prvog nasljednog reda. Za područje grada Tuzle se vodi Registar naziva ulica, trgova, mostova i parkova - službena evidencija o nazivima ulica, trgova, mostova i parkova u upotrebi, koju vodi Služba nadležna za komunalne poslove.
Napomene	► Na području grada Tuzla ne mogu biti dvije ili više ulica, trgova, mostova ili parkova s istim nazivom. ► Ulica, trg, most ili park mogu se nalaziti samo unutar područja grada ili naselja. ► Ulica, trg, most ili park ne može dobiti naziv po imenu žive osobe.

VIŠEGRAD

Propis	Odluka o imenima ulica i trgova u gradskom naselju Višegrad, „Službeni glasnik Opštine Višegrad", broj 1/93, 3/99 i 12/09, 13/2016 Pravilnik o utvrđivanju kriterijuma, postupka i načina davanja i mijenjanja naziva ulica, trgova, parkova i mostova u okolini opštine Višegrad, Službeni glasnik opštine Višegrad 18/2017[42] (svi podaci koji slijede su iz ovog dokumenta)
Kome se podnosi?	Inicijativu razmatra komisija za određivanje naziva ulica, trgova, parkova i mostova na području opštine Višegad.
Ko donosi odluku?	Skupština opštine donosi odluku o određivanju naziva ulica, trgova, dijelova naseljenih mjesta i mjesnih zajednica (Statut Opštine Višegrad, čl.36. st. 14).
Ko može predložiti izmjenu?	Inicijativu za davanje ili izmjenu naziva mogu podnijeti načelnik opštine, odbornici Skupštine opštine, savjet mjesne zajednice, kulturne i javne institucije.
Sadržaj prijedloga	Inicijativa se pokreće u pisanom obliku, a podnesak treba da sadrži sljedeće podatke: 1) postojeći naziv (ukoliko se prijedlog podnosi za izmjenu naziva), 2) prijedlog novog naziva, 3) detaljno obrazloženje sa razlozima.
Kriteriji za naziv	Naziv ulice, trga, parka ili mosta se određuje po geografskim i drugim pojmovima (kao npr. toponimi), datumima vezanim za značajne događaje iz istorije opštine, Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, po imenima osoba koje su dale značajan doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju opštine ili sveukupne svjetske kulture.
Tok postupka	Komisija može da traži da podnosilac inicijative za naziv obrazloži prijedlog relevantnim dokazima te može održati i javnu raspravu po pitanju inicijative za davanje ili izmjenu naziva ulica, trgova, parkova i mostova.
Napomene	► Ulica, trg, most ili park ne može dobiti naziv po imenu žive osobe.

42 Dostupno na: https://opstinavisegrad.com/wp-content/uploads/2017/01/SL.GLASNIK-18-17.pdf?jezik=lat.

5. ANEKS – LOKALNE INICIJATIVE ZA IMENOVANJE ULICA PO ŽENAMA

BANJALUKA

Helsinški parlament građana i Fondacija "Udružene žene" podnijele su 26. novembra 2021. godine Gradu Banjaluka dvije inicijative za dodjelu naziva ulica - po Miri Kesić, ženi koja je ostavila neizbrisiv trag u istoriji Banjaluke po svom izuzetnom humanitarnom radu u oblasti zbrinjavanja djece siročadi i koja je bila prva direktorica Doma za ratnu siročad "Rada Vranješević" i Vahidi Maglajlić, jednoj od ukupno devet žena iz Bosne i Hercegovine koje su proglašne narodnim heroinama Narodno-oslobodilačke borbe u Drugom svjetskom ratu. Vahida je Banjalučanka koja je dala ogroman doprinos u formiranju Antifašističke fronte žena i koja je radila na uključivanju seoskih žena u društveno politički život na području Krajine.

Banja Luka, 26. 11. 2021.godine

Grad Banjaluka
Odjeljenje za komunalne poslove
Trg Srpskih vladara 1
N/R: Bosa Stanić, SS za vođenje evidencija ulica, trgova i kućnih brojeva

PREDMET: Inicijativa za dodjelu imena ulice po Miri Kesić

Poštovana/i,

Obraćamo Vam se u ime Helsinškog parlamenta građana Banjaluka i Fondacije Udružene žene sa namjerom podnošenja inicijative za dodjelu naziva ulice u Banjaluci po Miri Kesić, ženi koja je ostavila neizbrisiv trag u istoriji Banjaluke po svom izuzetnom humanitarnom radu u oblasti zbrinjavanja djece siročadi.

OBRAZLOŽENJE: Od ukupnog broja ulica u Banjaluci, samo 6,6% ulica nosi nazive po imenima žena, što je jako mali broj s obzirom na to koliko je Banjaluka imala žena koje su značajno uticale na društveni, politički i kulturni život, a koje su neopravdano izostavljene iz istorije grada. Jedna od takvih žena je i Mira Kesić (1914.-1997.), izuzetna humanitarna radnica koja je posvetila svoj život zbrinjavanju djece siročadi.

O MIRI KESIĆ: Mira Kesić je rođena 1914. godine u Sanskom Mostu, odakle se njena porodica četiri godine kasnije seli u Banju Luku gdje završava i Realnu gimnaziju 1932. godine. Kao službenica Okružnog odbora u odjeljenju za socijalnu politiku u aprilu 1945. godine dobija ovlašćenje da prihvati, sredi i očuva Dječiji dom, koji je do tada egzistirao na prostoru današnje kasarne Kozara u Banjoj Luci, a koji su ranije organizovale časne sestre centra Nazaret. U periodu od 1945. do 1947. godine na toj lokaciji formiran je Sabirni centar za djecu poginulih boraca i dobrovoljaca NOB-a u Drugom svjetskom ratu, djecu roditelja civila žrtava fašističkog terora kao i za pronađenu i izgubljenu ili napuštenu djecu. Na osnovu odluke Ministarstva prosvjete SRBiH formirano je nekoliko manjih domova u koje su prešla djeca iz Sabirnog centra. Formiranjem domova su rukovodili Drago Mažara, Seka Masleša i Mira Kesić. Među prvima je formiran Dom za ratnu siročad „Rada Vranješević", a u tom periodu na području Banje Luke zbrinuto je oko 2.000 djece.

Mira Kesić je bila prva direktorka Doma za ratnu siročad „Rada Vranješević" u kojem je radila sve do penzionisanja 1975. godine. Zajedno sa saradnicama, drugim ženama Banje Luke i članicama Antifašističkog fronta žena, Mira je u istom periodu pripremila i osigurala uspostavljanje ukupno 11 domova na području Banje Luke. Pomoć nije pružana samo djeci sa područja Banje Luke, već sa cijelog prostora Kozare. Ono po čemu je Mira Kesić bila i ostala poznata su njena požrtvovanost i majčinski odnos prema štićenicima/ama Doma koji su za nju svi bili jednaki, bez obzira na vjeroispovijest i nacionalnost, o čemu je svjedočio i njen sin Draško Kesić, koji je rekao da „Mama nikada nije mene i brata, tj. svoje biološke sinove odvajala od ostale djece u Domu tj. tretirala ih je na isti način sa puno ljubavi, požrtvovanosti i brige." Tokom svog rada Mira je učestvovala na brojnim međunarodnim konferencijama i skupovima. 1974. Godine je dočekala i izgradnju nove zgrade Doma kao i promjenu koncepcije vaspitno-obrazovnog rada sa djecom i mladima na novi koncept dom-porodica, koji je proizašao iz iskustva zapadnih zemalja. O standardima koji su tada poštovani u Domu svjedoči i podatak da su otvaranju nove zgrade prisustvovali i Žozefina Beker, poznata borkinja za ljudska i dječija prava, predsjednik FICE, te predstavnici UNICEF-a. Nažalost, kako je izjavila Dragojla Tošić, istoričarka umjetnosti, Miru Kesić su više cijenili vani nego ovdje. Umrla je 1997. godine.

Nadamo se da ćete prepoznati značaj rada i doprinosa Mire Kesić za naš grad i da ćete uvažiti našu inicijativu da se jedna od banjalučkih ulica nazove po ovoj izuzetnoj ženi. Na taj način ćemo joj zajedno odati priznanje i zahvalnost za sve što je uradila za mnoge naraštaje banjalučke regije.

S poštovanjem,

_____

Helsinški parlament građana

tel: 051 432 752, zumicevic@hcabl.org

_____

Fondacija Udružene žene

tel: 051 462 146, office@unitedwomen.org

Banja Luka, 26. 11. 2021. godine

Grad Banjaluka
Odjeljenje za komunalne poslove
Trg Srpskih vladara 1
N/R: Bosa Stanić, SS za vođenje evidencija ulica, trgova i kućnih brojeva

PREDMET: Inicijativa za dodjelu imena ulice po narodnoj heroini Vahidi Maglajlić

Poštovana/i,

Obraćamo Vam se u ime Helsinškog parlamenta građana Banjaluka i Fondacije "Udružene žene" sa namjerom podnošenja inicijative za dodjelu naziva ulice u Banjaluci po narodnoj heroini Vahidi Maglajlić, jednoj od ukupno devet žena iz Bosne i Hercegovine koje su proglašne narodnim heroinama Narodno oslobodilačke borbe u Drugom svjetskom ratu. Ona je Banjalučanka koja je dala ogroman doprinos u formiranju Antifašističke frone žena i koja je radila na afirmaciji konzervativnih seoskih žena u društveno politički život na području Krajine.

OBRAZLOŽENJE: Od ukupnog broja ulica u Banjaluci, samo 6,6% ulica nosi nazive po imenima žena, što je jako mali broj, s obzirom na to koliko je Banjaluka imala žena koje su značajno uticale na društveni, politički i kulturni život, a koje su neopravdano izostavljene iz istorije grada. Značaj i djelovanje Vahide Maglajlić je bilo prepoznato u Banjaluci i ona je imala svoju ulicu prije početka rata devedestih godina prošlog vijeka. Obzirom da je njen doprinos i uticaj vanvremenski i da je ostavio traga na mnogobrojne žene i njihovo opismenjavanje, smatramo da bi i danas Vahida Mgalajlić trebala biti dio zvanične istorije Banjaluke i neko kim se Banjaluka ponosi.

O VAHIDI MAGLAJLIĆ: Vahida Maglajlić rođena je u Banjoj Luci 1907. godine i od ranog djetinjstva pokazuje odlučan duh i namjeru da prkosi svim društvenim normama i očekivanjima patrijarhalne sredine. Već 1930-ih se priključuje Ženskom pokretu u Banjoj Luci, te ubrzo postaje i njegova predsjednica i preuzima jednu od vodećih uloga u borbi za politička prava žena. Ženski pokret, sa drugim građanskim partijama, 1938. godine pokreće peticiju za prikupljanje potpisa za Rezoluciju kojom se traži pravo glasa za žene. Bila je vrlo angažovana u muslimanskoj ženskoj organizaciji Gajret u kojoj intenzivno radi na opismenjavanju žena i njihovoj opštoj emancipaciji. Organizuje skupove djevojaka i žena u Gornjem Šeheru s kojima radi na razbijanju mnogih predrasuda te se angažuje u borbi protiv nepismenosti i rukovodi popisom nepismenih Muslimanki radi okupljanja na analfabetske kurseve. Od prvih dana okupacije Jugoslavije radi na organizovanju Narodnooslobodilačkog pokreta, da bi u maju 1941. godine bila primljena i u Komunističku partiju Jugoslavije. Kuću svoga oca pretvara u centar za prikupljanje hrane, obuće, odjeće, sanitetskog materijala i oružja, ali i punkt za održavanje partijskih veza. Oktobra 1941. godine je uhapšena, mučena i određena za trajniji zatvor, ali je 20. decembra 1941. zajedno sa Danicom Marić, pobjegla iz zatvora. Djelovala je među ženama Kozare, Grmeča i Cazinske krajine radeći na osnivanju Antifašističkog fronta žena u Podgrmeču.

Na Prvoj konferenciji Antifašističkog fronta žena Jugoslavije, održanoj 6. decembra 1942. godine u Bosanskom Petrovcu, izabrana je u članstvo Centralnog odbora. Poginula je 1. aprila 1943. godine u selu Velika Rujiška, kod Bosanskog Novog. Poslije rata njeni posmrtni ostaci su

preneseni na Partizansko spomen-groblje u Banjoj Luci. Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Republike Jugoslavije, 20. decembra 1951. godine, proglašena je za narodnog heroja.

Hrabrost i samoodređenost Vahide Maglajlić inspirisale su Palestinca El Helou Mohameda da sastavi brošuru s njenim likom na naslovnici, kako bi služila kao primjer ženama Palestinskog oslobodilačkog pokreta.

Nadamo se da ćete prepoznati značaj rada i doprinosa Vahide Maglajlić za naš grad i da ćete uvažiti našu inicijativu da se jedna od banjalučkih ulica nazove po ovoj izuzetnoj ženi. Na taj način ćemo joj zajedno odati priznanje i zahvalnost za sve što je uradila za mnoge naraštaje banjalučke regije.

S poštovanjem,

_____

Helsinški parlament građana

tel: 051 432 752, zumicevic@hcabl.org

_____

Fondacija Udružene žene

tel: 051 462 146, office@unitedwomen.org

HELSINŠKI PARLAMENT GRAĐANA BANJALUKA

REPUBLIKA SRPSKA
GRAD BANJA LUKA
GRADONAČELNIK
GRADSKA UPRAVA
Odjeljenje za opštu upravu

POTVRDA O PRIJEMU PODNESKA
(čl. 54. stav 2. ZUP-a i tačka 12. Upustva o sprovođenju kancelarijskog poslovanja)

Podnosilac :
UDRUŽENE ŽENE HELSINŠKI PARLAMENT GRAĐANA BANJA LUKA

Broj predmeta: 05-370-9217/2021

Datum prijema zahtjeva : 26.11.2021.
Organ: ODJELJENJE ZA KOMUNALNE POSLOVE.

M.P.

Za pisarnicu
TRIVIĆ MILENA, s.r.

Grad Banjaluka
Odjeljenje za komunalne poslove
Trg Srpskih vladara 1
N/R: Bosa Stanić, SS za vođenje evidencija ulica, trgova i kućni

PREDMET: Inicijativa za dodjelu imena ulice po Miri Kesić

Poštovana/i,

Obraćamo Vam se u ime Helsinškog parlamenta građana Banjaluka i Fondacije Udružene žene sa namjerom podnošenja inicijative za dodjelu naziva ulice u Banjaluci po Miri Kesić, ženi koja je ostavila neizbrisiv trag u istoriji Banjaluke po svom izuzetnom humanitarnom radu u oblasti zbrinjavanja djece siročadi.

OBRAZLOŽENJE: Od ukupnog broja ulica u Banjaluci, samo 6,6% ulica nosi nazive po imenima žena što je jako mali broj s obzirom na to koliko je Banjaluka imala žena koje su značajno uticale na društveni, politički i kulturni život, a koje su neopravdano izostavljene iz istorije grada. Jedna od takvih žena je i Mira Kesić (1914-1997), izuzetna humanitarna radnica koja je posvetila svoj život zbrinjavanju djece siročadi.

O MIRI KESIĆ: Mira Kesić je rođena 1914. godine u Sanskom Mostu, odakle se njena porodica četiri godine kasnije seli u Banju Luku gdje ona završava i Realnu gimnaziju 1932. godine. Kao službenica Okružnog odbora u odjeljenju za socijalnu politiku u aprilu 1945. godine dobija ovlašćenje da prihvati, sredi i očuva Dječiji dom, koji je do tada egzistirao na prostoru današnje kasarne Kozara u Banjoj Luci a koji su ranije organizovale časne sestre centra Nazaret. U periodu od 1945. do 1947. godine na toj lokaciji formiran je Sabirni centar za djecu poginulih boraca i dobrovoljaca NOB-a u II svjetskom ratu, djecu roditelja civila žrtava fašističkog terora kao i za pronađenu i izgubljenu ili napuštenu djecu. Na osnovu odluke ministarstva prosvjete SRBiH formirano je nekoliko manjih domova u koje su prešla djeca iz Sabirnog centra. Formiranjem domova su rukovodili Drago Mažara, Seka Masleša i Mira Kesić. Među prvima je formiran Dom za ratnu siročad „Rada Vranješević“ a u tom periodu na području Banje Luke zbrinuto je oko 2000 djece.

Mira Kesić je bila prva direktorka Doma za ratnu siročad „Rada Vranješević“ u kojem je radila sve do penzionisanja 1975. godine. Zajedno sa saradnicama, drugim ženama Banje Luke i članicama Antifašističkog fronta žena Mira je u istom periodu pripremila i osigurala uspostavljanje ukupno 11 domova na području Banja Luke. Pomoć nije pružana samo djeci sa područja Banje Luke već sa cijelog prostora Kozare. Ono po čemu je Mira Kesić bila i ostala poznata su njena požrtvovanost i majčinski odnos prema štićenicima/ ama doma koji su za nju svi bili jednaki, bez obzira na vjeroispovijest i nacionalnost o čemu je svjedočio i njen sin Draško Kesić koji je rekao da „Mama nikada nije mene i brata,

HELSINSKI PARLAMENT GRAĐANA BANJALUKA

REPUBLIKA SRPSKA
GRAD BANJA LUKA
GRADONAČELNIK
GRADSKA UPRAVA
Odjeljenje za opštu upravu

POTVRDA O PRIJEMU PODNESKA
(čl. 54. stav 2. ZUP-a i tačka 12. Upustva o sprovođenju kancelarijskog poslovanja)

Podnosilac :
UDRUŽENE ŽENE I HELŠINSKI PARLAMENT GRAĐANA BANJA LUKA

Broj predmeta: 05-370-9218/2021

Datum prijema zahtjeva : 26.11.2021.
Organ: ODJELJENJE ZA KOMUNALNE POSLOVE.

M.P.

Za pisarnicu
VUČINIĆ TANJA, s.r.

Grad Banjaluka
Odjeljenje za komunalne poslove
Trg Srpskih vladara 1
N/R: Bosa Stanić, SS za vođenje evidencija ulica, trgova i kućnih bro

PREDMET: Inicijativa za dodjelu imena ulice po narodnoj heroini Vah

Poštovana/i,

Obraćamo Vam se u ime Helsinškog parlamenta građana Banjaluka i Fondacije Udružene žene sa namjerom podnošenja inicijative za dodjelu naziva ulice u Banjaluci po narodnoj heroini Vahidi Maglajlić, jednoj od ukupno devet žena iz Bosne i Hercegovine koje su proglašne narodnim heroinama Narodno oslobodilačke borbe u Drugom Svjetskom ratu. Ona je banjalučanka koja je dala ogroman doprinos u formiranju Antifašističke frone žena i koja je radila na afirmaciji konzervativnih seoskih žena u društveno politički život na području Krajine.

OBRAZLOŽENJE: Od ukupnog broja ulica u Banjaluci, samo 6,6% ulica nosi nazive po imenima žena što je jako mali broj s obzirom na to koliko je Banjaluka imala žena koje su značajno uticale na društveni, politički i kulturni život, a koje su neopravdano izostavljene iz istorije grada. Značaj i djelovanje Vahide Maglajlić je bilo prepoznato u Banjaluci i ona je imala svoju ulicu prije početka rata devedestih godina prošlog vijeka. Obzirom da je njen doprinos i uticaj vanvremenski i da je ostavio traga na mnogobrojne žene i njihovo opismenjavanje, smatramo da bi i danas Vahida Mgalajlić trebala biti dio zvanične istorije Banjaluke i neko kojim se Banjaluka ponosi.

O VAHIDI MAGLAJLIĆ: Vahida Maglajlić rođena je u Banjoj Luci 1907. godine i od ranog djetinjstva pokazuje odlučan duh i namjeru da prkosi svim društvenim normama i očekivanjima patrijarhalne sredine. Već 1930-ih se priključuje Ženskom pokretu u Banjoj Luci te ubrzo postaje i njegova predsjednica i preuzima jednu od vodećih uloga u borbi za politička prava žena. Ženski pokret, sa drugim građanskim partijama, 1938. godine pokreće peticiju za prikupljanje potpisa za Rezoluciju kojom se traži pravo glasa za žene. Bila je vrlo angažovana u muslimanskoj ženskoj organizaciji Gajret u kojoj intenzivno radi na opismenjavanju žena i njihovoj opštoj emancipaciji. Organizuje skupove djevojaka i žena u Gornjem Šeheru s kojima radi na razbijanju mnogih predrasuda te se angažuje u borbi protiv nepismenosti i rukovodi popisom nepismenih Muslimanki radi okupljanja na analfabetske kurseve. Od prvih dana okupacije Jugoslavije radi na organizovanju Narodnooslobodilačkog pokreta da bi u maju 1941. godine bila primljena i u Komunističku partiju Jugoslavije. Kuću svoga oca pretvara u centar za prikupljanje hrane, obuće, odjeće, sanitetskog materijala i oružja, ali i punkt za održavanje partijskih veza. Oktobra 1941. godine je uhapšena, mučena i određena za trajniji zatvor, ali je 20. decembra 1941.

TUZLA

Nakon održanog sastanka sa stručnim timom za određivanje naziva ulica i trgova u Gradskoj upravi Tuzla, predstavnice "HO Horizonti" su, u skladu sa zakonskom procedurom, predale Inicijativu za unošenje prijedloga naziva ulica u Fond za imenovanje ulica 26. novembra 2021. Inicijativa je prihvaćena u januaru 2022. godine i imena šest predloženih znamenitih Tuzlanki su uvrštena u Fond, što je preduslov da se ulicama dodjele imena po tim ženama.

Grad Tuzla

Stručni tim za imenovanje ulica i trgova

Predmet: Zahtjev za unošenje prijedloga naziva ulica u fond

Poštovani,

U okviru Inicijative "Mir sa ženskim licem", u saradnji sa Forumom ZFD tokom 2020. godine radile smo na istraživanju u 12 gradova u Bosni i Hercegovini o broju ulica koje nose ime po ženama ili su povezane sa ženskim aktivizmom i iskustvom. Među njima su i ulice koje nose nazive po zajedničkim postignućima žena i muškaraca. U 12 gradova/opština u našoj zemlji, od ukupno 4076 ulica, samo njih 115 (dakle samo 2,82 %) nosi ime po ženama. Kada je upitanju grad Tuzla, od ukupno 408 ulica, 10 nosi imena po ženama, što iznosi 2,45%.

Prilikom pripreme leksikona o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u Bosni i Hercegovini sa područja grada Tuzla našlo se šest žena. Ovakve inicijative će biti realizovane u 12 gradova Bosne i Hercegovine i bilo bi poželjno da Tuzla bude među prvima koja će ulogu žene u društvu učiniti vidljivijom i prepoznati značaj ove Inicijative.

Ovim putem želimo pokrenuti Inicijativu da se pomenute Tuzlanke iz Leksikona „100 žena – 100 ulica po ženama" uvrste u fond. U daljem tekstu dostavljamo životne priče žena.

HELENA UHLIK HORVAT (1920. – 2007.)

„Helena Uhlik Horvat rođena je u Tuzli 1920. godine, u porodici koja je njegovala umjetnost. Odrastala je pored oca slikara, među knjigama, slikama i uz muziku. Porodica u kojoj je odrastala se često selila, jer je otac bio geodetski oficir. Srednju školu je završila u Beogradu. Studirala je balet i slikarstvo. Nakon završenog školovanja radila je kao dizajnerka kostima za pozorište, film i televiziju. Kasnije je u Zagrebu je predavala modno crtanje, a na dramskom studiju u Sarajevu povijest scenskog kostima. U baletu je ostvarila kratku karijeru lirske baletne solistice. Plesala je u Zagrebu, Beogradu, a septembra 1949. došla je kao pojačanje Baleta Narodnog kazališta u Sarajevu kao solistica i kostimografkinja. Poslije 1955.godine se u potpunosti posvetila kostimografiji. Opremila je više od dvjesta baletnih, dramskih i opernih predstava. Njeni kostimi su potpuno podređeni konceptu produkcije, usmjereni su na karakter lika, a ne na efekte. Ističu se kostimi koje je napravila za produkcije djela Brechta, Držića, Egka, Čajkovskog, Jančića, Lhotke, Mussorgskog, Moliérea, Papandopula, Prokofjeva, Sartre-Euripida, Shakespearea, Šostakoviča i Verdija. Na televiziji je opremila nekoliko televizijskih emisija, zabavno-muzičkih programa i igranih filmova. Pored Narodnog kazališta u Sarajevu gdje je provela najvećio dio svog radnog vijeka, sa uspjehom je gostovala i bila aktivna u drugim kazalištima/pozorištima/teatrima širom bivše Jugoslavije i inostranstva. Ilustrovala je knjigu Reufa Brava „Popularne opere", godine 1966. je dobila Šestoaprilsku nagradu Grada Sarajeva u pojedinačnoj konkurenciji, koja se

dodjeljuje istaknutim pojedincima/kama, grupama i kolektivima za značajna ostvarenja i izuzetne uspjehe u radu, postignute u svim područjima političkog i društvenog života. Za kostimografiju je dobila mnogobrojne nagrade. Bila je članica i Hrvatske udruge likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti, sekcije za kazališnu i filmsku umjetnost. Umrla je 2007. godine u Zagrebu, gdje je i sahranjena."[1]

HIBA ŠERBIĆ (1917. – 1975.)

„Hiba Šerbić rođena je u Tuzli 1912. godine kao najmlađe dijete našeg prvog ljekara hadži Mehmeda - Sami Šerbića. U Tuzli je završila osnovnu školu i gimnaziju, a bila je prva Muslimanka koja je maturirala u Tuzli. Medicinu je studirala i diplomirala u Beogradu 1939. godine i tom prilikom u beogradskom listu „Politika" pisalo je da je Hiba Šerbić prva Muslimanka sa akademskom titulom u Tuzli. Među prvim brzojavnim čestitkama bila je i čestitka od odbora „Muslimanski kulturni dom" na kojoj piše „Kao prvoj i jedinoj sestri Tuzlanki koja svojim trudom i žrtvama stiče visoku titulu akademskog građanina iskreno čestitamo sa najljepšim željama." Muslimanski kulturni dom 8. novembra 1939. godine. Bila je učesnica Narodnooslobodilačkog pokreta u Bosni i Hercegovini. Kao ljekarka radila je u Jajcu, Kasindolu i Sarajevu. Dr Hiba Šerbić – Ramadanović dobila je mnogo priznanja: Orden rada drugog reda, Orden republike sa srebrnim vijencem drugog reda, Orden zasluge za narod sa srebrnom zvijezdom, Šestoaprilsku nagradu Sarajeva, Spomen plaketu grada Sarajeva, Diplomu počasnog člana Društva ljekara BiH, Povelju Saveza ljekarskih društava Jugoslavije i druga priznanja. Kao ljekarka je radila 36 godina. Penzionisana je 1975. godine i iste godine je preminula."[2]

LJEPOSAVA GVOZDIĆ JOVANOVIĆ (1896. – 1943.)

„Ljeposava Gvozdić – Jovanović, rođena je 04. oktobra 1896. godine u Koraju. Završila je Učiteljsku školu u Sarajevu 1917. godine. Nakon niza mjesta u kojima je službovala kao učiteljica, napokon je na lični zahtjev, radi školovanja djece, 1935. godine raspoređena u Tuzlu, u Osnovnu školu „Gajret". Nakon toga, radila je i u Drugoj muškoj osnovnoj školi na Pazaru. Kao prosvjetna radnica isticala se naprednim stavovima, što je najviše uticalo na njenu djecu koja su se od prvih ustaničkih dana priključila Narodnooslobodilačkom pokretu. Sve troje njene djece otišlo je u partizane, kao i brat Mihajlo. Već u toku 1941. i 1942. godine počela je aktivno da radi za NOP. Družila se sa partizanskim porodicama, pomagala onima koji su ostali bez svojih najmilijih, slušala vijesti o situaciji na frontovima i slala ih partizanima, a 1942. godine pružila je dom djetetu čijeg su oca ustaše ubile u okolini Tuzle. Nakon prvog oslobođenja Tuzle, 1943. godine Ljeposava Jovanović – Gvozdić se pridružila partizanskim jedinicama u sastavu Tuzlanskog partizanskog odreda. Krećući se sa partizanima početkom šeste neprijateljske ofanzive, zajedno sa još desetak rodoljuba pala je u ruke domaćim izdajnicima. Zvjerski je ubijena 1943. godine u selu Gračanica nedaleko od Živinica."[3]

TAHIRA HANUMA TUZLIĆ

„Tahira potiče iz jedne od naimućnijih i najutjecajnih porodica tuzlanskog kraja, stare begovske porodice, vrlo moćne i utjecajne, tokom nekoliko vijekova. Bila je unuka Mahmud-bega i kći Osman-bega. Braća su joj bili Mehmed i Šemsi, a sestre Zuhra i Hafiza. Udala se za Bećir-bega Gradaščevića sa kojim nije imala djece. Poslije smrti muža, kao udovica 1907. godine je svojevoljno iz svoje imovine izdvojila brojne nekretnine i posjede u "..dobrotvorne, bogougodne i prosvjetne svrhe". Objekte i posjede upisala je na tuzlanskom Šerijatskom sudu u vakuf. Tražila je da se nakon njene smrti od prihoda nekretnina navedenog vakufa ulaže po 5 % u rezervni fond kojim će se vršiti opravke vakufskih zgrada i podizanje novih. Njen je vakuf jedan od najvećih u tuzlanskom kraju, pored mnoštva drugih velikih i malih vakufa. U njemu su se našli kuće, bašče,

1 Leksikon „100 žena – 100 ulica po ženama" 2021. str.36

2 Leksikon „100 žena – 100 ulica po ženama" 2021. str.38

3 Leksikon „100 žena – 100 ulica po ženama" 2021. str.46

dućani i magaze, zgrada Kotarskog predstojništva koju je držala pod zakupom, oko 12 njiva, livada i avlija. Zahtijevala je da se vakuf zove Evladijet-vakuf. Tahira je udomila i othranila Osmana Vilovića, koji je rano ostao siroče. Vilović je poslije bio tuzlanski gradonačelnik (1908-1922). Nesebično je pomagala i školovanje siromašnih studenata/ica. Tahira je umrla 23. augusta 1922. godine."[4]

TEODORA KRAJEWSKA (1854. – 1935.)

„Teodora Krajewska je rođena 1854. godine u Poljskoj. Medicinu je završila u Ženevi. U Tuzlu se doselila 1893. godine gdje je liječila uglavnom muslimanke. Šest godina nakon toga preselila se u Sarajevo gdje je ostala do 1928. godine. Pored redovnih doktorskih dužnosti, držala je kurseve iz higijene za djevojke. Aktivno je zagovarala univerzitetsko obrazovanje žena. Pored obimnih obaveza tekućeg liječenja, prvenstveno žena, rada na suzbijanju infekcija, učešće u vakcinacijama na terenu, ginekoloških tretmana, kontrola trudnica, vođenja porođaja po potrebi i hirurških tretmana, doktorica Teodora je pronašla vremena i načina da realizuje zdravstveno prosvjetni rad sa muslimanskim ženama kojima do tada nije bio dostupan liječnik. Ovaj prosvjetiteljski rad se posebno odnosi na učesnice u ženskim tek otvorenim školama. Posebne zasluge dr Krajevskoj pripadaju za otkrivanje osteomalacije kod muslimanskih žena, oboljenja koje do tada nije bilo ni evidentirano ni opisano na području Bosne. Naime, muškarcima ljekarima nije bio omogućen neposredan i slobodan pristup pacijenticama tako da je tek žena, liječnica, mogla iz neposrednog kontakta sagledati svu težinu i ozbiljnost ovog oboljenja. Susret sa ovim oboljenjem kod muslimanki iz siromašnih brdskih sela pobudio je kod dr Krajevske interes za stručno proučavanje bolesti o kojoj je prvi put izvijestila na Kongresu ginekologa i akušera u Ženevi 1896. godine, a nakon toga je o ovoj bolesti govorila i na XVI međunarodnom kongresu ljekara u Budimpešti 1909. godine. Prvobitno je opisala 11 slučajeva ovog oboljenja, a potom još 50 u tuzlanskoj oblasti. Slučajeve istog oboljenja, dr Krajevska je pronašla i u regiji Travnika i Sarajeva. Kako se osteomalacija javljala isključivo kod muslimanskih žena, i to iz najsiromašnijih slojeva i najzaostalijih krajeva, dr. Krajevska se orijentisala na ispitivanje razlika u načinu života muslimanskog i hrišćanskog življa. U selima sa znatnim brojem oboljelih, žene su se rano udavale, još kao djevojčice, i prije prve menstruacije. Išle su iz trudnoće u trudnoću, još u vrijeme laktacije. Budući da su živjele u siromašnim kućercima sa slabo osvijetljenim prostorijama, da su obavljale poslove sjedeći ili čučeći na zemljanim podovima, da su imale oskudnu ishranu – postojali su svi uvjeti za nastanak ove bolesti. Nastajala je dezasimilacija kostiju karlice, a postepeno i kičme i rebara, u kojima je pod dejstvom pritiska, teglenja i podizanja, nastajale morfološke promjene, koje su se pogoršavale sa svakom sljedećom trudnoćom. Žene su trpile bolove u predjelu rebara, usljed njihovog razmekšavanja, a kod svake sljedeće trudnoće bolovi su se širili na karlicu i rebra, pa je oboljela žena bila sve više savijena prema naprijed. Da bi se mogla kretati, morala se oslanjati na štapove. Radovi o osteomalaciji koje je predstavila i objavila dr Teodora Krajevska, bili su prvi iz oblasti ginekologije i akušerstva iz BiH. Objavila je knjigu „Savjete Slavjanskim ženama", koju je napisala na bosanskom jeziku. Umrla je u Varšavi 1935. godine."[5]

LJUBICA BANHCER (1893. – 1977.)

Ljubica Bancher rođena je u Donjem Vakufu 1893. godine u porodici Jerkić. Bila je u braku sa Leonardom Nardi Bancherom i od njihovih potomaka u Tuzli živi porodica Bahrije Zlate Ibrišimović – potomak njihove kćerke Vesne Bancher. U Beogradu žive porodice Srđana i Zorana Banchera – potomci njihovog sina Rinalda Banchera. Ljubičin muž Leonardo Nardi Bancher rođen je u Siroru u Italiji 1899. godine, a u Tuzli se bavio građevinom. Kao komunista i borac za radnička prava umro je od posljedica štrajka glađu i teškog maltretiranja u zatvoru Sremska Mitrovica 1936. godine. Sahranjen je u Beogradu. Odmah nakon njegove smrti, porodica Bancher je dobila naredbu izgona iz Tuzle u Italiju. Uz pomoć Leonardovih drugova, Ljubica je sa troje djece –

4 Leksikon „100 žena – 100 ulica po ženama" 2021. str.79

5 80

Vesnom, Brunom i Rinaldom, izbjegla progon u tada fašističku Italiju i otišla u Pariz. Tamo je nastavila sa revolucionarnim radom. Njen sin Bruno Bancher poginuo je 1944. godine u borbama za oslobođenje Pariza od njemačke okupacije. Odlikovan je Francuskim Ratnim krstom 1939 – 1945, a po njemu se zove jedna ulica u Sevranu, predgrađu Pariza. Drugi sin Rinaldo sa 17 godina je ranjen u istim borbama. Kćerka Vesna, sa samo 21 godinom, umrla je odmah nakon porođaja u Tuzli 1941. godine, u trenucima kada su Tuzlu bombardovali njemački avioni. Za zasluge u Francuskom pokretu otpora, Ljubica Bancher primila je Orden legije časti. Vratila se iz Pariza sa sinom Rinaldom u Beograd, gdje je i umrla 1977. godine.

Iskreno se nadamo da ćete našu Inicijativu uzeti razmatranje i da ćete uvažiti naš doprinos. Smatramo da žene Bosne i Hercegovine treba da budu dio kulture sjećanja u javnom prostoru i da umanjimo isključenost žena u procesima memorijalizacije. Želimo da ove priče budu motivacija za nova ženska dostignuća i stvaranja.

S poštovanjem,

Članice tima Udruženja HO HORIZONTI Tuzla

Mira Vilušić

Stručna konsultantica

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosna i Hercegovine
Tuzlanski kanton
Grad Tuzla
GRADONAČELNIK
Stručni tim za određivanje naziva ulica i trgova u gradu Tuzli
Broj: 02/04-A-18968-2021
Tuzla, 27.12.2021. godine

HO HORIZONTI
Ulica Izeta Sarajlića 24
75 000 Tuzla

PREDMET: Zaključak, dostavlja se

Na *8.* sjednici Stručnog tima za određivanje naziva ulica i trgova u gradu Tuzla u okviru tačke 2. dnevnog reda Stručni tim je razmatrao inicijativu Udruženja „HO Horizonti" za uvrštavanje Tuzlanki pomenutih u lekiskonu „100 žena-100 ulica po ženama" u Fond naziva ulica

Nakon provedene rasprave Stručni tim je jednoglasno usvojio sljedeći

Z A K L J U Č A K

U skladu sa odredbama Odluke o načelima, kriterijima i postupku za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova na području grada Tuzla („Službeni glasnik Grada Tuzla", broj: 2/15), prilikom izmjena i dopuna Fonda naziva ulica, Stručni tim će razmotriti mogućnost za uvrštavanje predloženih naziva u Fond.

DOSTAVLJENO:
1x Naslovu,
1x Arhiva

Predsjednik Stručnog tima
Bego Omerčević

SARAJEVO

Fondacija CURE je podnijela prvi Zahtjev za dodjelu imena trga i Zahtjev za promjenu naziva trga po Aidi Buturović Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno-historijsko nasljeđe Općinskog vijeća Stari Grad 20. oktobra 2021. godine. Aida Buturović je bila bibliotekarka u sarajevskoj Vijećnici koja je tokom noći između 25. i 26. avgusta 1992. godine, kada je Vijećnica zapaljena, pokušavala spasiti knjige, a na putu kući isti dan ubijena gelerom iz granate.

Podnosilac inicijative
Fondacija CURE
Adresa prebivališta / sjedište: Dolina 1, 71 000 Sarajevo
Broj telefona: +387 33 207 561

OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO

Komisija za obrazovanje,kulturu i kulturno historijsko nasljeđe

INICIJATIVA ZA DAVANJE/IZMJENU NAZIVA

ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i naseljenih mjesta na području Općine Stari Grad Sarajevo

Postojeći naziv (ukoliko postoji)	Trenutno ne postoji naziv, a radi se o trgu kod Vijećnice
Prijedlog za novi naziv/izmjenu naziva:	Trg Aide Buturović
Broj stanovnika i domaćinstava (ukoliko se radi o nazivu ulice)	/
Obrazloženje – razlog za davanje/izmjenu naziva	Prema Leksikonu o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u Bosni i Hercegovini „100 žena – 100 ulica po ženama" Općina Stari Grad od 371 ulica ima samo dvije ulice koje nose žensko ime. Ovaj mali broj ulica koje nose žensko ime pokazuje važnost da se kreiraju prostori u kojima će ulice/trgovi u Sarajevu nositi imena istaknutih žena kako se ne bi zanemarile žene koje su imale važnu ulogu u daljoj ili bližoj bh. historiji, a Aida je jedna od njih i njen život i smrt vežu se za Nacionalnu biblioteku u sarajevskoj Vijećnici. Fondacija CURE smatra obavezom i našom odgovornošću da pamtimo i bilježimo sve što nam je moralno, politički, kulturno i emotivno važno i pokrećemo ovu Inicijativu jer želimo da popunimo istorijsku prazninu i tišinu kada je ženski doprinos u pitanju.

Historijski podaci (treba da sadrži minimalno jedan od dole propisanih kriterija)	Aida Buturović je bila bibliotekarka Nacionalne biblioteke u sarajevskoj Vijećnici koja je dala svoj život kako bi sačuvala knjige. U Vijećnici je radila i tokom rata, bila je u timu ljudi koji su u noći između 25. i 26. avgusta 1992. godine, kada je Vijećnica zapaljena, pokušavali spasiti knjige iz zapaljene Vijećnice. Aida je ubijena na putu kući kada se vraćala iz spaljene Vijećnice. S obzirom da je Aida Buturović dala značajan doprinos u historiji BiH i poginula u ratu kao civilna žrtva, ona je za grad Sarajevo i Vijećnicu dala sve što je imala. Zato smatramo da ispunjava nekoliko kriterija za davanje naziva trga i to: • Datumima vezanim za značajne događaje iz historije BiH, jer datum njene smtri je povezan sa datumom zapaljene Vijećnice i to jer je ostala u Vijećnici i pokušavala da spasi knjige. • Imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji BIH: Iako nije trenutno vidljiva u bh. historiji, njen život i doprinos ne smiju biti zaboravljeni i trebamo čuvati sjećanja na žensku stranu rata. • Imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH- osvojene nagrade – Aida Buturović je bh. herioina i njeno ime se spominje u svjetskim univerzitetima i njihovim bibliotekama, iako u BiH nije dobila vidljivost.
Izvori podataka:	1. Leksikon o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u BiH 100 žena – 100 ulica: http://www.fondacijalara.com/images/docs/100%20zena%20100%20ulica%20po%20zenama%20WEBs_compressed.pdf 2. Erasing the Past: The Destruction of Libraries and Archives in Bosnia-Herzegovina: https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-middle-east-studies/article/abs/erasing-the-past-the-destruction-of-libraries-and-archives-in-bosnia herzegovina/4EECADB16CBB1AC727C42D8FF3F59501 3. The University of Arkansas Museum: https://uamuseum.uark.edu/people-of-the-book/ 4. The University of Chicago: https://magazine.uchicago.edu/9810/CollegeReport/volumes.htm 5. Andras Riedlmayer, Harvard University - https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla61/61-riea.htm 6. Preporod: https://www.preporod.info/bs/article/25414/noc-najveceg-kulturocida-u-evropi-aida-buturovic-dala-zivot-spasavajuci-knjige-iz-vijecnice-koja-je-plamtila-u-vatri

Kriteriji za davanje/izmjenu naziva ulice određuju se po:

- Geografskim pojmovima (npr.ime po gradu,rijeci,toponimima sl.)
- Datumima vezanim za značajne događaje iz historije BiH.

- Imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji BIH
- Imenima formacija, šehida i poginulih boraca iz odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992-1995 (dobitnici najvećih ratnih priznanja)
- Imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH- osvojene nagrade
- Prema historijskom, ranijem nazivu

Prilog:

- **Orginalna ili ovjerena fotokopija dokumentacije**
- **Spisak 100 punoljetnih građana iz ulice čiji se naziv mijenja sa potpisima koji podržavaju inicijativu odnosno nadpolovična većina građana u ulicama sa manjim brojem stanovnika** (ukoliko se predlaže davanje ili izmjena naziva ulice)

Za Fondaciju CURE

Vedrana Frašto

Programska menadžerica Fondacija CURE

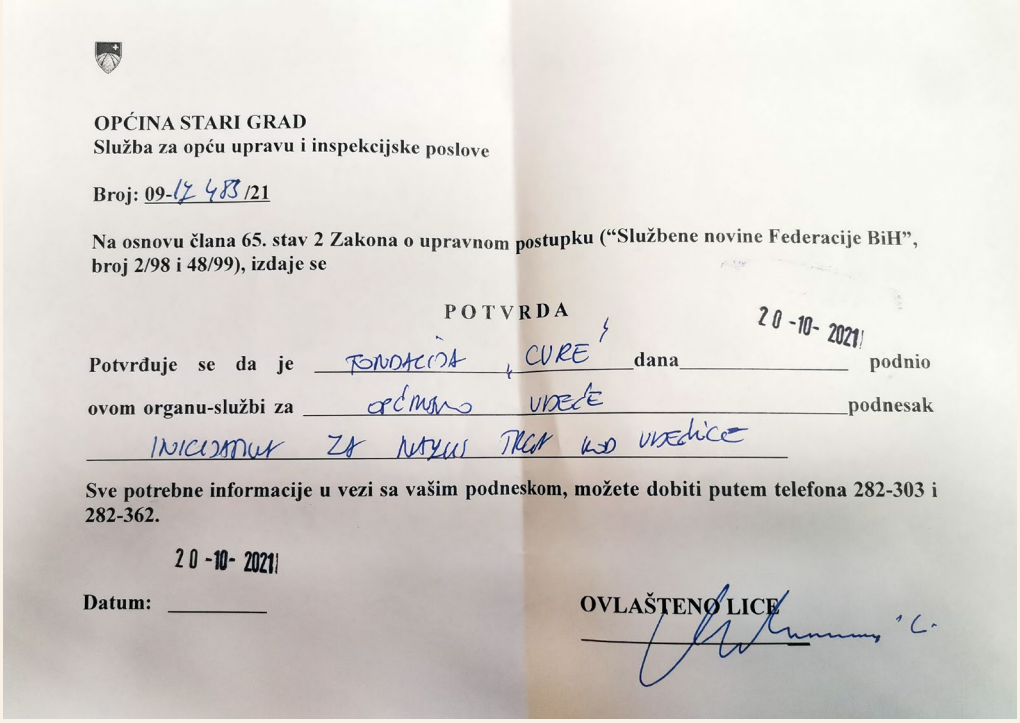

OPĆINA STARI GRAD
Služba za opću upravu i inspekcijske poslove

Broj: 09-12 483/21

Na osnovu člana 65. stav 2 Zakona o upravnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", broj 2/98 i 48/99), izdaje se

POTVRDA

Potvrđuje se da je FONDACIJA „CURE" dana 20-10-2021 podnio ovom organu-službi za OPĆINSKO VIJEĆE podnesak INICIJATIVA ZA NAZIV TRGA KOD VIJEĆNICE

Sve potrebne informacije u vezi sa vašim podneskom, možete dobiti putem telefona 282-303 i 282-362.

Datum: 20-10-2021

OVLAŠTENO LICE

Nakon dobijanja informacije da Inicijativa nije prihvaćena od strane Komisije jer, kako navode, zahtjev nije ispunio Kriterij za davanje/izmjenu naziva ulice, u Sarajevu je održan sastanak sa predstavnicima NVO, podržavateljima inicijative, na kom je potpisano pismo podrške Zahtjevu za imenovanje naziva trga po Aidi Buturović. Sastanak je održan 16. Decembra, a prisustvovali su predstavnici/e Fondacije "Lara", Fondacije INFOHOUSE, Sarajevskog otvorenog centar, Foruma ZFD i Mreže za izgradnju mira.

Fondacija CURE je dopunila i poslala ponovo Zahtjev za dodjelu imena trga i Zahtjev za promjenu naziva trga Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno-historijsko nasljeđe Općinskog vijeća Stari Grad 7. decembra 2021.

Za: Komisiju za obrazovanje, kulturu i kulturno-historijsko nasljeđe
Općinskog vijeća Stari Grad Sarajevo
Općina Stari Grad
Tel.: +387 33 28 23 00
E-mail: info@starigrad.ba
Zelenih beretki br. 4, 71 000 Sarajevo

Fondacija CURE
Tel: +387 207 561
E-mail: vedrana@fondacijacure.org
Dolina 1, 71 000 Sarajevo
Broj protokola:399/21

Predmet: Zahtjev za davanje naziva trgu kod Vijećnice

Fondacija CURE podnosi Zahtjev za dodjeljivanje imena trga kod Vijećnice Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno-historijsko nasljeđe Općinskog vijeća Stari Grad Sarajevo na osnovu Odluke o obilježavanju ulica i trgova i zgrada brojevima, Službene Novine Kantona Sarajevo 7/16 i 12/06 i Pravilnika o postupku davanja mišljenja o utvrđivanju ili promjeni imena ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i dr. objekata na području Općine.

Fondacija CURE podnosi inicijativu da trg kod Vijećnice dobije ime po Aidi Buturović, ženi koja je bila bibliotekarka Nacionalne biblioteke u sarajevskoj Vijećnici i koja je dala svoj život kako bi sačuvala knjige. U Vijećnici je radila i tokom rata, bila je u timu ljudi koji su u noći između 25. i 26. avgusta 1992. godine, kada je Vijećnica zapaljena, pokušavali spasiti knjige iz zapaljene Vijećnice. Aida je ubijena na putu kući kada se vraćala iz spaljene Vijećnice. S obzirom da je Aida Buturović dala značajan doprinos u historiji BiH i poginula u ratu kao civilna žrtva, ona je za grad Sarajevo i Vijećnicu dala sve što je imala.

Ovom inicijativom za davanje naziva trgu kod Vijećnice želimo da žene Bosne i Hercegovine budu dio kulture sjećanja u javnom prostoru i da umanjimo isključenost žena u procesima memorijalizacije. Ulice BiH trebaju da nose imena po zaslužnim bosanskohercegovačkim ženama, a prema prema Leksikonu o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u Bosni i

Hercegovini "100 žena – 100 ulica po ženama"[6] Sarajevo ima ukupno 1.081 ulicu, a samo 16 nosi naziv po ženama (1,48%), tačnije u Općini Stari Grad od 371 ulice samo dvije nose žensko ime.[7] Ovaj poražavajući mali broj ulica koje nose žensko ime pokazuje važnost da se kreiraju prostori u kojima će ulice/trgovi u Sarajevu nositi imena istaknutih žena kako se ne bi zanemarile žene koje su imale važnu ulogu u daljoj ili bližoj bh. historiji. Sa druge strane, postoje brojne žene koje su živjele u Sarajevu i ostavile direktan trag na svoju lokalnu zajednicu, ili čitavu zemlju, kroz svoj rad u polju kulture, nauke, umjetnosti, medicine, prava itd.

Dodjeljivanje imena po Aidi Buturović ispunjava nekoliko kriterija za davanje naziva trga i to[8]:

- Datumima vezanim za značajne događaje iz historije BiH, jer datum njene smrti je povezan sa datumom zapaljene Vijećnice i to jer je ostala u Vijećnici i pokušavala da spasi knjige iz Vijećnice.
- Imenima osoba koje su dale značajan doprinos u historiji BIH: iako nije trenutno vidljiva u bh. historiji, njen život i doprinos ne smiju biti zaboravljeni i trebamo čuvati sjećanja na žensku stranu rata.
- Imenima osoba koje su dale svoj doprinos u kulturnom, privrednom, društvenom, sportskom i naučnom razvoju BiH - osvojene nagrade – Aida Buturović je bh. herioina i njeno ime se spominje u svjetskim univerzitetima i njihovim bibliotekama, iako u BiH nije dobila vidljivost.

Inicijativu za dodjeljivanje imena trga kod Vijećnice u Trg Aide Buturović Fondacija CURE sprovodi u okviru kampanje „100 žena – 100 ulica po ženama" koja predstavlja dio strateškog plana Inicijative Mir sa ženskim licem kojoj je, prije svega, cilj da se kroz kulturu sjećanja u BiH vrednuje i čuva sjećanje na postignuća, iskustva i doprinos žena kroz istoriju i danas.

Ovim putem također želimo da ohrabrimo Skupštinu Kantona Sarajeva da ulicama grada Sarajeva dodjeljuje imena istaknutih žena, koje su svojim uticajem, trudom i radom doprinijele razvoju svoje sredine i struke, vidljivosti ženskog rada, društveno angažovanim, aktivističkim, umjetničkim, naučnim ili teorijskim dostignućima, kao i političkim ili nekim drugim vidom javnog djelovanja, imale ulogu u pozitivnom oblikovanju društvenih prilika u bh. društvu.

---

6 Dostupno na: http://www.fondacijalara.com/images/docs/100%20zena%20100%20ulica%20po%20zenama%20WEBs_compressed.pdf

7 **Trgovke** - Ulica Trgovke nalazi se u samom središtu sarajevske čaršije. Nastala je u osmanskom razdoblju, a naziv je dobila po ženama koje su na tom prostoru prodavale vlastite tkalačke proizvode i tuđu robu; **i ulica Velika avlija Laure Papo Bahorte** - Laura Papo Bohoreta, bosanskohercegovačka feministica, književnica i prevoditeljica židovskog podrijetla, koja se posebno istakla na istraživanju prošlosti sefardske žene u Bosni i Hercegovini;

8 Neki od izvora prikupljanja podataka:

- Leksikon o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u BiH 100 žena – 100 ulica: http://www.fondacijalara.com/images/docs/100%20zena%20100%20ulica%20po%20zenama%20WEBs_compressed.pdf
- Erasing the Past: The Destruction of Libraries and Archives in Bosnia-Herzegovina: https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-middle-east-studies/article/abs/erasing-the-past-the-destruction-of-libraries-and-archives-in-bosniaherzegovina/4EECADB16CBB1AC727C42D8FF3F59501
- The University of Arkansas Museum: https://uamuseum.uark.edu/people-of-the-book/
- The University of Chicago: https://magazine.uchicago.edu/9810/CollegeReport/volumes.htm
- Andras Riedlmayer, Harvard University - https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla61/61-riea.htm
- Preporod: https://www.preporod.info/bs/article/25414/noc-najveceg-kulturocida-u-evropi-aida-buturovic-dala-zivot-spasavajuci-knjige-iz-vijecnice-koja-je-plamtila-u-vatri
- Leksikon o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u BiH 100 žena – 100 ulica: http://www.fondacijalara.com/images/docs/100%20zena%20100%20ulica%20po%20zenama%20WEBs_compressed.pdf

Mi vjerujemo da su pozitivne promjene moguće i da dijelimo zajedničku misiju, a to je ravnopravno društvo u kojem se ne toleriše nasilje, neravnopravnost, segregacija i diskriminacija, te da ćete dati svoj doprinos širokom polju kulture sjećanja na žene koje su stradale u ratu i koje su dale svoj doprinos u očivanju historije u BiH.

Vedrana Frašto

Programska Menadžerica Fondacije CURE

Nakon sastanka, izdato je zajedničko saopštenje za medije:

Broj protokola: 419/21

Sarajevo, 17. 12. 2021. godine

Trg preko puta Vijećnice treba da nosi ime po Aidi Buturović

Organizacije čiji fokus djelovanja su ženska prava podnijele inicijativu za davanje naziva trga preko puta Vijećnice

Fondacija CURE je podnijela inicijativu za dodjeljivanje imena trga kod Vijećnice Komisiji za obrazovanje, kulturu i kulturno-historijsko naslijeđe Općinskog vijeća Stari Grad Sarajevo. Ovoj Inicijativi su se priključile nevladine organizacije i mreže čiji fokus djelovanja su ženska prava i izgradnja mira od kojih izdvajamo Fondaciju INFOHOUSE, Sarajevski otvoreni centar, Forum ZFD i Mreža za izgradnju mira.

Inicijativa je podnesena kako bi trg kod Vijećnice dobio ime po Aidi Buturović, ženi koja je bila bibliotekarka Nacionalne biblioteke u sarajevskoj Vijećnici i koja je dala svoj život kako bi sačuvala knjige. U Vijećnici je radila i tokom rata, bila je u timu ljudi koji su u noći između 25. i 26. avgusta 1992. godine, kada je Vijećnica zapaljena, pokušavali spasiti knjige iz zapaljene Vijećnice. Aida je ubijena na putu kući kada se vraćala iz spaljene Vijećnice.

Ovom inicijativom za davanje naziva trgu kod Vijećnice želimo da žene Bosne i Hercegovine budu dio kulture sjećanja u javnom prostoru i da umanjimo isključenost žena u procesima memorijalizacije.

Ulice BiH trebaju da nose imena po zaslužnim bosanskohercegovačkim ženama.

Inicijativa za dodjeljivanje imena trga kod Vijećnice u Trg Aide Buturović sprovodi se u okviru kampanje „100 žena – 100 ulica po ženama" koja predstavlja dio strateškog plana Inicijative ***Mir sa ženskim licem*** kojoj je, prije svega, cilj da se kroz kulturu sjećanja u BiH vrednuje i čuva sjećanje na postignuća, iskustva i doprinos žena kroz istoriju i danas. Inicijativa ***Mir sa ženskim licem*** povezuje 13 organizacija, braniteljica ženskih prava, koje dolaze iz različitih društvenih konteksta u BiH.

Ovim putem također želimo da ohrabrimo Skupštinu Kantona Sarajeva da ulicama grada Sarajeva dodjeljuju imena istaknutih žena, koje su svojim uticajem, trudom i radom doprinijele razvoju svoje sredine i struke, vidljivosti ženskog rada, društveno angažovanim, aktivističkim, umjetničkim, naučnim ili teorijskim dostignućima kao i političkim ili nekim drugim vidom javnog djelovanja imale ulogu u pozitivnom oblikovanju društvenih prilika u bh. društvu.

Mi vjerujemo da su pozitivne promjene moguće i da dijelimo zajedničku misiju, a to je ravnopravno društvo u kojem se ne toleriše nasilje, neravnopravnost, segregacija i diskriminacija, te da ćete dati svoj doprinos širokom polju kulture sjećanja na žene koje su stradale u ratu i koje su dale svoj doprinos u očuvanju historije u BiH.

Fondacija CURE

Na zvaničnoj web stranici Opštine Stari Grad, 27.12.2022. objavljena je informacija da je Općinsko vijeće za naziv trga preko puta Vijećnice izglasalo naziv Trg Prve brigade policije.

6. LITERATURA

Izvori korišteni za tekst „Rodni režimi kulture sjećanja u nazivima ulica u Bosni i Hercegovini":

Andreja Žapčić (2020). Što nam o gradu govore žene kojih nema? Dostupno na: https://www.kulturpunkt.hr/content/sto-nam-o-gradu-govore-zene-kojih-nema

Antonio Gramsci (1930). Culture Themes: Ideological Material. Dostupno na: https://llindystudy.wordpress.com/2014/08/20/i-history-of-the-subaltern-classes-ii-the-concept-of-ideology-iii-cultural-themes-ideological-material/

Ivana Perić i Ana Kuzmanić (2018). Muškarcima gradovi, ženama zaborav. Dostupno na: https://www.h-alter.org/vijesti/muskarcima-gradovi-zenama-zaborav

Gordana Stojaković (2020). Zapisi u "Ženskom pokretu" o jugoslovenskom feminističkom skustvu u tri slike. Dostupno na: https://zenskimuzejns.org.rs/2020/11/28/zapisi-u-zenskom-pokretu-o-jugoslovenskom-feministickom-iskustvu-u-tri-slike/

Jasmin Hušić (2017). Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini, u: Pravni vjesnik god. 33 br. 1.

Jasmina Čaušević (ur.)(2014). Zabilježene. Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20. vijeku. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar i Fondacija Cure

Louis Althusser (2018). Ideologija i ideološki aparati države. Zagreb: Jesenski i Turk

Marija Jakovljević (2020). Desanka i politika: Tražim pomilovanje peva o nasilju vlasti. Dostupno na: https://nova.rs/kultura/desanka-i-politika-trazim-pomilovanje-peva-o-nasilju-vlasti/

Masha Durkalić (2019). Pazi, ženska baština. Dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-zena-kultura-bastina/29808800.html

Masha Durkalić (2019). Žene u manjini u kulturi sećanja Sarajeva. Dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/zene-kultura-secanja-sarajevo-ulice/30053841.html

Mira, Borka i Lina, sestre Ditrih (2015). Dostupno na: https://www.zenicablog.com/mira-borka-i-lina-sestre-ditrih/

Mirna Sadiković (2018). Hrabre žene bosanske čekaju priznanje. Dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/zene-bih-prizanje-novcanice/29150172.html

Nada Sekulić, RODNI ASPEKTI JAVNOG GRADSKOG PROSTORA (na primeru analize naziva beogradskih ulica) u SOCIOLOGIJA, Vol. LVI (2014), N° 2

Nejra Džaferović (2020). Ulice i trgovi u BiH nose imena ratnih zločinaca. Dostupno na: https://balkaninsight.com/2020/05/19/ulice-i-trgovi-u-bih-nose-imena-ratnih-zlocinaca/?lang=sr

Renata Jambrešić Kirin Rodni aspekti socijalističke politike pamćenja Drugoga svjetskog rata, u: KULTURA SJEĆANJA: 1945, Zagreb, Banja Luka, Friedrich Ebert Stiftung, 2009.

Sadmira Kotorić (2008). Ženski prostor i muško vrijeme" sjećanje kao politička praksa – kako se ženska povijest upisivala u javni prostor grada Sarajeva. Sarajevo: CIPS

Selma Boračić-Mršo (2020). Sarajlije i dalje hodaju ulicama poklonika fašizma. Dostupno na: https://www.slobodnaevropa.org/a/kanton-sarajevo-ulice-nazivi-busulad%C5%BEi%C4%87-budak/30676034.html

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine

Žene i nazivi ulica: „Naše društvo ne vrednuje žene na pravi način." (2019). Dostupno na: https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bbc-news/zene-i-nazivi-ulica-nase-drustvo-ne-vrednuje-zene-na-pravi-nacin-492816

Izvori korišteni za tekst „Analiza pravnog okvira za izmjenu naziva ulica u Bosni i Hercegovini":

Azaryahu, M. The Power of Commemorative Street Names. 1996, dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/10.1068/d140311 (pristup 10.3.2021.)

Evropska povelja o ravnopravnosti spolova na lokalnom nivou, Agencija lokalne demokratije Mostar, 2012, https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_bos.pdf (pristup 15.3.2021.)

Ivić, G., Čaušević, J. Hadžihalilović, S. (ur). Leksikon o ženama koje su pomjerile granice u svojim zajednicama u Bosni i Hercegovini. 100 žena – 100 ulica po ženama. Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD), Fondacija „Lara" Bijeljina, Udruženje "HO HORIZONTI" Tuzla, 2021.

Novas Ferradás, M. Commemorative Urban Practices and Gender Equality: The Case of Santiago de Compostela's Urban Anthroponymy, u Hábitat y Sociedad (issn 2173-125X), n.° 2018, pp. 109-129. Dostupno na: http://institucional.us.es/revistas/habitat/11/Hys11-mon06.pdf (pristup 10.3.2021.)

Ouali, N. i drugi. Women in Brussels street names. Topography of a minoritisation. https://doi.org/10.4000/brussels.5433 (pristup 10.3.2021.)

Perić, I. i Kuzmanić, A. Muškarcima gradovi, ženama zaborav. H-Alter.org, 4.12.2018, http://www.h-alter.org/vijesti/muskarcima-gradovi-zenama-zaborav (pristup 10.3.2021.)

Web stranica: Fondacija Lara – Mir sa ženskim licem, http://www.fondacijalara.com/index.php/aktuelnosti/mir-sa-zenskim-licem (pristup 10.3.2021.)

Zvanični propisi

Odluka o imenima ulica i trgova u gradskom naselju Višegrad, „Službeni glasnik Opštine Višegrad", broj 1/93, 3/99 i 12/09, 13/2016

Pravilnik o utvrđivanju kriterijuma, postupka i načina davanje i menjanje naziva ulica, trgovi, parkovi i mostovi u okolini opština Višegrad, Službeni glasnik opštine Višegrad 18/2017

Odluka o načelima, kriterijima i postupku za određivanje naziva ulica, trgova, mostova i parkova na području grada Tuzla, Službeni glasnik 2/2015

Odluka o obilježavanju ulica i trgova i zgrada brojevima, Službene novine Kantona Sarajevo 7/94 i 12/06

Odluka o određivanju i obilježavanju ulica i trgova i označavanju zgrada kućnim brojevima na području grada Prijedor, Službeni glasnik grad Prijedor 8/2018 i 9/2018

Odluka o određivinju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta, označavanje zgrada i građevinskih parcela brojevima, Službeni glasnik opštine Modriča 6/2019

Odluka o označavanju naseljenih mjesta, naselja, naziva ulica i trgova, načinu određivanja kućnih brojeva i označavanju zgrada kućnim brojevima na području opštine Bosansko Grahovo, Službeno glasilo opštine Bosansko Grahovo 2/2019

Odluka o utvrđivanju naziva ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta i obilježavanju zgrada brojevima, Službeni glasnik br. 24/2018

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o nazivima trgova i ulica u gradu Bijeljina i naseljenim mjestima Janja i Dvorovi, 'Službeni glasnik opštine Bijeljina", broj:8/89, 3/92, 4/92, 6/92, 5/94, 2/04, 23/10, 8/13, 05/14, 05/15

Pravilnik o postupku davanja mišljenja o utvrđivanju ili promjeni imena ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i drugih objekata i lokaliteta na području općine Centar, Službene novine Kantona Sarajevo 45/17

Pravilnik o postupku davanja mišljenja o utvrđivanju ili promjeni imena ulica, trgova, parkova, mostova, institucija, ustanova, naselja i dr objekata na području općine Stari Grad

Zakon o uređenju prostora i građenju RS, "Službeni glasnik RS", br. 40/2013, 2/2015 - odluka US, 106/2015 i 3/2016 - ispr., 104/2018 - odluka US i 84/2019

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, "Službene novine Federacije BiH", broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH, "Službeni glasnik BiH" br. 32/10

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, broj 49/2006, 51/2009

Ustav Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 21/1992 – prečišćeni tekst, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005, 117/2005

Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 97/2016, 36/2019

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

81’373.21(497.6)-055.2(036)

ČAUŠEVIĆ, Jasmina
Vodič za imenovanje ulica po ženama / Jasmina Čaušević, Lejla Gačanica, Ljilja Lukić.
- Bijeljina : Fondacija Lara ; Sarajevo : Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD), 2022.
- 72 str. ; 24 cm

Bibliografija: str. 69-7; bibliografske i druge bilješke uz tekst.

ISBN 978-9926-8393-3-8 (Fondacija Lara)
ISBN 978-9926-8431-4-4 (Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD))

1. Gačanica, Lejla 2. Lukić, Ljilja

COBISS.BH-ID 48306438

ORGANIZATORI:

Mir se Ženskim Licem

forumZFD

PODRŠKA:

BMZ Federal Ministry for Economic Cooperation and Development

KVINNA KVINNA